РӘСӘЙ ФЕДЕРАЦИЯҺЫНЫҢ МӘҒАРИФ МИНИСТРЛЫҒЫ

Башҡортостан Республикаһының фән һәм мәғариф министрлығы

Башҡортостан Республикаһы Ҡариҙел районы муниципаль районы

хакимиәтенен мәғариф бүлеге муниципаль ҡаҙна учреждениеһы

2-се Ҡариҙел урта дөйөм белем биреү мәктәбе

Башҡорт һәм инглиз телдәре уҡытыусыларының методик берекмә ултырышында ҡаралды ____ Зайҙуллина В.К. Протокол № 1 «25» август 2025 й.	«Тәҡдим ителде» уҡыу-уҡытыу буйынса директор урынбаҫары ____ Л.Р.Котлойова	«Раҫлайым» Мәктәп директоры ____ В.Ә. Кәримов Приказ № 334 «28» август 2025 й.

5-9-СЫ КЛАСТАР ӨСӨН «БАШҠОРТОСТАН РЕСПУБЛИКАҺЫНЫҢ ДӘҮЛӘТ(БАШҠОРТ) ТЕЛЕ» УҠЫУ ПРЕДМЕТЫНАН ЭШ ПРОГРАММАҺЫ

2025-2026 уҡыу йылы

Төҙөнө: юғары категориялы башҡорт теле һәм әҙәбиәте уҡытыусыһы
Дәүләтйәнова Эльмира Йәмил ҡыҙы

Ҡариҙел – 2025 йыл

АҢЛАТМАЛЫ ЯҘЫУ

Төп дөйөм белем биреү кимәленә «Башҡортостан Республикаһының Дәүләт (башҡорт) теле» уҡыу предметынан 5 – 9 сы кластар өсөн төп дөйөм белем биреү (артабан – Программа) түбәндәге норматив-хоҡуҡи документтарға нигеҙләнеп эшкәртелде:

– Рәсәй Федерацияһының Конституцияһы;

- « Рәсәй Федерацияһының мәғариф тураһындағы законы» (29.12.2012. №273-ФЗ) (үҙгәрештәр һәм өҫтәмәләр менән);

– «Рәсәй Федерацияһы халыҡтары телдәре тураһында» Законы (25.10.1991. № 1807-1 ФЗ) (үҙгәрештәр һәм өҫтәмәләр менән);

– «Төп дөйөм белем биреү Федераль дәүләт белем биреү стандарттары» (31. 05.2021 й. № 287);

– Төп дөйөм белем биреүҙең төп дөйөм белем биреү программаһы 18.05.2023. № 370

– тәрбиәүи программа (02.06.2020. № 2/20 дөйөм белем биреү буйынса федераль уҡыу-уҡытыу берекмәһе ҡарары менән раҫланған);

– «Рәсәй Федерацияһы халыҡтарының туған телдәрен уҡытыу Концепцияһы» (2019 йылдың 1 октябрендә Рәсәй Федерацияһының Мәғариф Министрлығы коллегияһы ултырышында раҫланған);

– Башҡортостан Республикаһының конституцияһы;

– Башҡортостан Республикаһының «Мәғариф тураһындағы» Законы (үҙгәрештәр һәм өҫтәмәләр менән);

– 2021 – 2030 йылдарҙа «Башҡортостан Республикаһының дәүләт телдәрен һәм Башҡортостан Республикаһы

халыҡтарының туған телдәрен уҡытыу Концепцияһы» (30 декабрь Башҡортостан Республикаһы Башлығы 2020 йылда № УГ-613 Ҡарары менән раҫланған);

- 2021 – 2030 йылдарҙа «Башҡортостан Республикаһының дәүләт телдәрен һәм Башҡортостан Республикаһы халыҡтарының туған телдәрен уҡытыу Концепцияһы» (30 декабрь Башҡортостан Республикаһы Башлығы 2020 йылда № УГ-613 Ҡарары менән раҫланған)
- Рәсәй Федерацияһының Баш дәүләт санитар врачы ҡарары «Санитар-эпидемиологик ҡағиҙәләр һәм нормативтар үҙгәреүе тураһында» №81 24.11.2015 йылдан;
- Төп дөйөм белем биреү федераль дәүләт белем биреү стандарттары №1897 17.12.2010 йылдан үҙгәртеүҙәр һәм өҫтәмәләр менән;
- «Башланғыс дөйөм, төп дөйөм, урта дөйөм дәүләт аккредитацияһына эйә булған белем биреү программаларын тормошҡа ашырыуға, ҡулланырға тәҡдим ителгән федераль дәреслектәр исемлеген раҫлау тураһында» мәғариф һәм фән министрлығы бойороғо №253 31.03.2014 йылдан (Рәсәй мәғариф һәм фән министрлығын бойороҡтар редакцияһында №254 20.05.2020 й., үҙгәртеүҙәр менән №766 23.12.2020 й.
- «Уҡыу һәм тәрбиә, белем биреү программаларын тормошҡа ашырыу өсөн кәрәк булған саралар исемлеген раҫлау тураһында» Рәсәй фән һәм мәғариф министрлығы бойороғо №858 21.09.2022 йылдан;
- «Башланғыс дөйөм, төп дөйөм, урта дөйөм белем биреү программалары – төп дөйөм белем биреү программалары буйынса белем биреү эшмәкәрлеген ойоштороу һәм тормошҡа ашырыу тәртибен раҫлау тураһында» Рәсәй Федерацияһының мәғариф һәм фән министрлығы бойороғо №1015 30.08.2013 йылдан (Рәсәй мәғариф һәм фән министрлығының бойороҡтар редакцияһында 13.12.2013 й. № 1342, 28.05.2014 й. № 598, 17.07.2015 й. № 734);
- Башҡортостан Республикаһының «Башҡортостан Республикаһында мәғариф тураһында» законы (1 июль, 2013 йыл, № 696-з);
- Башҡортостан Республикаһы Ҡариҙел районы муниципаль районы муниципаль дөйөм белем биреү бюджет учреждениеһы 2-се Ҡариҙел урта дөйөм белем биреү мәктәбенең төп дөйөм белем биреү дәүләт дөйөм белем

биреү программаһы буйынса төҙөлдө.

Программа нигеҙендә федераль дәүләт белем биреү стандарттарының методологияһын тәшкил иткән системалы-эшмәкәрлекле йүнәлеш ята. Өлгө тәрбиәүи Программалар формалаштырылған маҡсатлы өҫтөнлөккә йүнәлдерелгән Программа «Башҡортостан Республикаһының Дәүләт (башкорт) теле» уҡыу предметы буйынса эш программалары төҙөүгә йүнәлеш булып тора.

Программа башҡорт теле уҡытыусылары өсөн белем биреүҙә яңы тенденциялар һәм актив методикалар ҡулланыуға йүнәлдерелгән.

Программа уҡытыусыға:

1) башҡорт теле уҡытыу процесында Федераль дәүләт белем биреү стандарттарында формалашҡан шәхсән, предмет, метапредмет һөҙөмтәләргә өлгәшеүҙең хәҙерге йүнәлештәрен тормошҡа ашырыу;;

2) «Башҡортостан Республикаһының Дәүләт (башкорт) теле» уҡыу предметының планлаштырылған һөҙөмтәләрен һәм йөкмәткеһен федераль дәүләт белем биреү стандарттарына; төп дөйөм белем биреү өлгө төп дөйөм белем биреү программаһына; өлгө тәрбиә программаһына яраҡлы һәр уҡыу йылына билдәләү һәм структурлаштырыу;

3) билдәле бүлек/теманы өйрәнеүгә бүленгән яҡынса уҡыу сәғәттәрен, шулай уҡ бүлек/теманың уҡыу материалын үҙләштереүгә тәҡдим ителгән төп уҡыу эшмәкәрлеген ҡулланып, тәғәйен класс үҙенсәлектәрен иҫәпкә алып, календарь-тематик планлаштырыуҙы эшкәртеү.

Программа йөкмәткеһе Федераль дәүләт белем биреү стандарттарының «Туған тел һәм туған әҙәбиәт» предмет өлкәһендә бирелгән төп дөйөм белем биреүҙә төп дөйөм белем биреү программаһының талаптар өлөшөндәге өлгәшелгән һөҙөмтәләрҙе үҙләштереүҙе тәьмин итә.

Программа нигеҙендә федераль дәүләт стандарттарының методологияһын тәшкил иткән системалы-эшмәкәрлекле йүнәлеш ята.

«БАШҠОРТОСТАН РЕСПУБЛИКАҺЫНЫҢ ДӘҮЛӘТ (БАШҠОРТ) ТЕЛЕ» УҠЫУ ПРЕДМЕТЫНА ДӨЙӨМ ХАРАКТЕРИСТИКА

Башҡортостан Республикаһының ҡануниәтенә һәм Федераль дәүләт белем биреү стандарттарына яраҡлы «Туған тел һәм туған әҙәбиәт» предмет өлкәһендә «Башҡортостан Республикаһының Дәүләт (башҡорт) теле» уҡыу предметы Башҡортостан Республикаһы биләмендә дәүләт һәм муниципаль белем биреү ойошмаларында урынлашҡан Башҡортостан Республикаһының ҡануниәттәренә һәм Төп дөйөм белем биреү Федераль дәүләт белем биреү стандарттарына ярашлы бәлиғ булмаған уҡыусыларҙы «Башҡортостан Республикаһының Дәүләт (башҡорт) теле» уҡыу предметына өйрәтеү ата-әсәләрҙең (законлы вәкәләтлеләр) ғаризалары нигеҙендә ойошторола.

«Башҡортостан Республикаһының Дәүләт (башҡорт) теле» уҡыу предметын өйрәнеү гуманитар циклындағы «Рус теле», «Әҙәбиәт» һәм башҡа уҡыу предметтары менән дисциплинар бәйләнеште булдырыуҙы иҫәпкә ала.

Башҡорт теле, үҙенең аралашыуҙа һәм фекерҙе сағылдырыуҙа төп функцияһын үтәп, шәхес ара һәм кешеләргә социаль үҙ-ара бәйләнеште тәьмин итә, аңды, үҙ аңынды һәм шәхестең онъяға ҡарашын формалаштырыуҙа ҡатнаша, мәғлүмәтте, мәҙәни традицияларҙы, Башҡортостан Республикаһының башҡорт һәм башҡа халыҡтарҙың тарихын һаҡлау һәм тапшырыуҙың төп сараһы булып тора.

«Башҡортостан Республикаһының Дәүләт (башҡорт) теле» уҡыу предметын өйрәнеү гуманитар циклдағы “Рус теле”, “Әҙәбиәт” предметтары менән бәйләнеште күҙ уңында тота.

Башҡорт теле, үҙенең аралашыу һәм фекер сағылдырыуҙың төп функцияһын үтәү барышында, шәхес-ара һәм

кешеләрҙең социаль үҙ-ара бәйләнештә булыуын тәьмин итә, аңды, үҙаңыңды һәм шәхестең донъяға ҡарашын формалаштырыуҙа ҡатнаша, мәғлүмәтте, мәҙәни традицияларҙы, Башҡортостан Республикаһындағы башҡорт һәм башҡа халыҡтарҙың традицияларын һаҡлау һәм тапшырыуҙа мөһим сара булып тора.

«Башҡортостан Республикаһының Дәүләт (башҡорт) теле» курсы уҡыусыларҙың әхлаҡи һәм коммуникатив мәҙәниәтен камиллаштырыуға, уның интеллектуаль һәм ижади һәләтен, аң, хәтер һәм фараз итеүен, үҙаллы уҡыу эшмәкәрлеген үҫтереүгә йүнәлдерелгән.

Башҡорт телен уҡытыу йөкмәткеһе кешенең уҡыу күнекмәләрен берләштергән кеүек функциональ грамоталыҡты үҫтереүгә, тексты аңлау, төрлө форматтағы текстарҙа мәғлүмәтте ҡулланыу, үҙ маҡсатына өлгәшеү өсөн уны баһалау, үҙеңдең белем һәм мөмкинлектәреңде киңәйтеү, социаль тормошта ҡатнашыуға йүнәлдерелгән.

Уҡыу предметының йөкмәткеһе дәрестән тыш эшмәкәрлектә тормошҡа ашырыла ала: предмет аҙналары, экскурсиялар, тематик саралар, олимпиадалар, конкурстар, түңәрәктәр эше, театрға барыу, һуңынан анализ үткәреү менән фильмдар ҡарау һ.б.

«БАШҠОРТОСТАН РЕСПУБЛИКАҺЫНЫҢ ДӘҮЛӘТ (БАШҠОРТ) ТЕЛЕ» УҠЫУ ПРЕДМЕТЫНЫҢ ӨЙРӘНЕҮ МАҠСАТ ҺӘМ БУРЫСТАРЫ

«Башҡортостан Республикаһының Дәүләт (башҡорт) теле» уҡыу предметының өйрәнеүҙең **маҡсаты** уҡыусыларҙа телмәр эшмәкәрлеген төп төрҙәрендә (аудирование, һөйләү, уҡыу, яҙыу) коммуникатив компетенцияны формалаштырыу.

«Башҡортостан Республикаһының Дәүләт (башҡорт) теле» уҡыу предметының өйрәнеүҙең **бурыстары:**

– телмәр тотҡарлығын һәм башҡорт телен аралашыу сараһы булараҡ ҡулланыуҙы үтеү өсөн уңайлы психологик климат булдырыу;

– яңы теманы үҙләштереү барышында уҡыусыларҙың шәхси сифаттарын, уларҙың күҙҙаллауын, иғтибарын, хәтерен үҫтереү;

– элементар лингвистик күҙҙаллауҙы үҙләштереүгә йүнәлдерелгән, уҡыусыларҙың элементар кимәлдә телдән һәм яҙма телмәрен үҙләштереү өсөн аңлайышлы һәм кәрәкле булған лингвистик күҙҙаллауҙы киңәйтеү.

«БАШҠОРТОСТАН РЕСПУБЛИКАҺЫНЫҢ ДӘҮЛӘТ (БАШҠОРТ) ТЕЛЕ» УҠЫУ ПРЕДМЕТЫ ПРОГРАММАҺЫНЫҢ ТӨП ЙӨКМӘТКЕЛЕ ЙҮНӘЛЕШЕ

Программаның беренсе блогында – **«Мин һәм минең донъям» -** программаһы тәрбиәүи маҡсаттарға йүнәлдерелгән, иңң мөһиме, баланы тышҡы һәм үҙ донъяһы менән аңлашып йәшәүгә өйрәтеү. Блок күберәк телдән һәм яҙма телмәрҙе үҫтереүгә йүнәлдерелгән.

Икенсе блок **«Башкортостан –минең тыуған яғым»** – халыҡтар дуҫлығы менән бәйләнгән; Рәсәйҙең үткәне, бөгөнгөһө, киләсәге, унын башҡа илдәр менән мөнәсәбәте; тыуған яҡтың тарихы һәм хәҙерге тормош, күренекле урындар, тарихи ерҙәр; мәҙәниәт, халыҡ байрамдары һәм йолалары; Республикала йәшәүсе башҡорт һәм башҡа халыҡтарҙың көнкүреше һәм тормош эшмәкәрлек үҙенсәлектәре. Материал толерантлыҡ, мәҙәниәт диалогы һәм бер-береңә ихтирам принциптары нигеҙендә шәхестең рәсәй гражданлыҡ йәмғиәтен төҙөү бөрыстарына яуап биреүсе шәхес сифаттарын тәрбиәләү һәм үҫтереүгә йүнәлдерелгән.

Өсөнсө блок **«Тыуған яҡтың тәбиғәте»** – Башҡортостан тәбиғәте, тыуған яҡтың үҫемлек һәм хайуандар донъяһының төрлөлөгө, климат үҙенсәлектәре һәм экологик проблемалар менән таныштыра. Был блок темаларҙа үҙләштереү һөҙөмтәһендә уҡыусыларҙа тәбиғәткә ҡарата һаҡсыл ҡараш формалаша һәм уларҙың аң-белем даирәһе киңәйә.

Тәҡдим ителгән Программа эш программа төҙөүселәргә йүнәлеш булып хеҙмәт итә. Эш программаһы авторҙары үҙаллы уҡыу материалының эҙмә-эҙлелеген, уның күләмен, эшмәкәрлек төрҙәрен билдәләй ала.

«БАШҠОРТОСТАН РЕСПУБЛИКАҺЫНЫҢ ДӘҮЛӘТ (БАШҠОРТ) ТЕЛЕ» УҠЫУ ПРЕДМЕТЫНЫҢ УҠЫУ ПЛАНЫНДАҒЫ УРЫНЫ

Төп дөйөм белем биреү федераль дәүләт белем биреү стандарттарына яраҡлы «Туған тел» уҡыу предметы «Туған тел һәм туған әҙәбиәт» предмет өлкәһенә инә.

«Башҡортостан Республикаһының Дәүләт (башҡорт) теле» уҡыу предметын өйрәнеүгә 170 сәғәт бирелә: 5-се кластан 9-сы класҡа тиклем (аҙнаға 1 сәғәт) 34-әр сәғәт.

Белем биреү ойошмалары уҡыу предметын өйрәнеүгә бүленгән, белем биреү мөнәсәбәтендә ҡатнашыусылар формалаштырған план өлөшөндәге сәғәттәр иҫәбенән үҙаллы сәғәттәр һанын арттыра ала.

«БАШҠОРТОСТАН РЕСПУБЛИКАҺЫНЫҢ ДӘҮЛӘТ (БАШҠОРТ) ТЕЛЕ» УҠЫУ ПРЕДМЕТЫНЫҢ ЙӨКМӘТКЕҺЕ

5 КЛАСС
Тематик блоктар
Мин һәм минең донъям

Һаумы, мәктәп!
Һаумы, мәктәп!
Ф.Ғөбәйҙуллина«Рәйфә мәктәпкә бара»,
Е.Кучеров «Шүльгәнташ мәмерйәһе»,
Минең мәктәбем
С. Алибаев. «Яҡшы»,
Минең класташтарым

Үҙем тураһында
Мин һәм минең ғаиләм
Башҡортостанда көҙ , Р.Искужина «Минең ҡустыларым»
Үҙем тураһында
“Башҡортостан флагы”
Ф.Рәхимғолова “Беҙҙең әсәй”
“Беҙҙең фатир” (“Йәншишмә” гәзитенән)
Кеше. Тән ағзалары. Шәхси гигиена
Кеше. Тән ағзалары. Шәхси гигиена
И.Ғүмәрова «Уңған ҡыҙ»
Яңы йыл менән!
Яңы йыл
Ф.Исәнғолов «Алдаҡы йондоҙҙар», Ҡ.Даян «Шыршы», З.Биишева «Ауырыуҙан ҡотолдо»,
А. Исмәғилева «Яуа ҡарҙар...»,
Аҙыҡ-түлек. Кейем-һалым. Өй. Магазин
Аҙыҡ-түлек. Кейем-һалым.

.Ғәлиева «Икмәк», Ф.Туғыҙбаева «Яңы күлдәк»
Магазин. Өй
Г.Абдулхаева “Икмәк үткән юл”
Р.Шәкүр «Эшһөйәрҙәр иле».
8 Март – Ҡатын ҡыҙҙар көнө!
Ҡатын-ҡыҙҙар көнө
Р.Сәлмәнов музыкаһы «Яратам мин илемде» (йыр)
Минең әсәйем
Ә.Ихсан «Әсә рәхмәте», Ф.Юлдашбаева “Минең өләсәйем”

Башҡортостан – минең тыуған яғым

Тыуған Башҡортостаныңды беләһеңме?
Минең Башҡортостаным
Ф.Ғөбәйҙуллина «Башҡортостан флагы»
Тәбиғәт менән бергә
М.Ситдикова “Республика көнө”, Ф.Ғөбәйҙуллина “Республиканың дәүләт символдары”, Р.Латыпова, Р.Камалова “Салауат Юлаев”, С.Юлаев «Уралым».

Тыуған яктың тәбиғәте

Йыл миҙгелдәре
Йыл миҙгелдәре
К.Ушинскийҙан «Дүрт теләк».
Тәбиғәт күренештәре
М. Дилмөхәмәтов «Яҙ», Л. Толстой «Бабай һәм Һыу инәһе».
Яҙ етте
Яҙ
Ә.Ихсан «Яҙ»,
Ҡоштар –беҙҙең дуҫтарыбыҙ
Ф.Рәхимғолова «Еңеү көнө», В, К.Ушинский «Баҡсасы һәм уның улдары»

Грамматик материал

Фонетика. Орфоэпия и Графика

Өн һәм хәреф. Алфавит (ҡабатлау)

Тартынҡы һәм һуҙынҡы өндәрҙең системаһы.

Һуҙынҡы өндәрҙең дөрөҫ әйтелеше (ҡабатлау)

Тартынҡы өндәрҙең дөрөҫ әйтелеше (ҡабатлау)

Ижек. Ижек төрҙәре (ҡабатлау)

Морфемика һәм һүҙьяһалыш

Тамыр һәм аффикс.Һүҙҙең тамыры. Тамырҙаш һүҙҙәр

Лексикология и фразеология

Фразеологизмдар,уларҙың мәғәнәһе. Ҡулланыу үҙенсәлектәре

Бер мәғәнәле һәм күп мәғәнәле һүҙҙәр. Һүҙҙәрҙең тематик төркөмө. Антонимдар. Синонимдар. Омонимдар

Морфология Исем (кабатлау). Исемдәрҙең килеш менән үҙгәреше. Яңғыҙлыҡ һәм уртаҡлыҡ исемдәр

Исемдәрҙең килеш менән үҙгәреше

Сифат (ҡабатлау). Дөйөм грамматик мәғәнәһе, морфологик үҙенсәлектәре һәм синтаксик функцияһы

Ҡылым (кабатлау). Дөйөм грамматик мәғәнәһе, морфологик үҙенсәлектәре һәм синтаксик функцияһы

Алмаш (кабатлау). Зат алмаштары. Эйәлек алмаштары. Күрһәтеү алмаштары. Һорау алмаштары. Билдәләү алмаштары. Билдәһеҙлек алмаштары. Юҡлыҡ алмаштары.

Телмәр үҫтереү

«Сыбар тауыҡ» (рус халыҡ әкиәте), “Ҡышҡы уйындар” (сюжетлы картина)

6 КЛАСС

Тематик блоктар
Мин һәм минең донъям

Беҙҙең мәктәп
Беҙҙең класс һәм минең дуҫтарым
Т.Ғәниева «Беренсе сентябрь»
“Сыйырсыҡ” (“Мәктәп календары”нан)
Күҙ күренештәре
К.Кинйәбулатова «Күҙҙәр еткәс» М.Горький «Китапты яратығыҙ!».

Дуҫлыҡ ҡәҙерен бел!
Дуҫлыҡ
Р. Бикбаев «Дуҫлыҡ ауыр саҡта һанала “
Минең дуҫтарым
Д. Фатихова «Кем дуҫ?», А.Йәғәфәрова «Дуҫлыҡ менән шаярмайҙар».
Рәт һандары

Башҡортостан – минең тыуған яғым

Башҡортостан ере буйлап
Минең Ватаным
Ф. Мөхәмәтйәнов «Кешем – ил күрке». Р. Бикбаев «Салават батыр һәйкәле»,
Минең Башҡортостаным
Ә. Әхмәтова «Ҡайындар ниңә аҡ», Г.Юнысова «Башкортостан –дуҫлыҡ иле»
С. Юлаев «Тыуған илем»
Ф. Туғыҙбаева «Кем уңған?»

Тыуған яктың тәбиғәте

Ҡыш дауам итә

Ап-аҡ ҡыш

Ф.Мәҡсүтова «Ҡар бөртөктәре», «Ҡоштар донъяһы» («Башҡортостан» газетаһынан), Г.Яҡупова «Уртаҡ ҡыш»,

Ҡар яуа

К.Шафиҡова «Ҡар яуа», Т.Сәғитов «Икмәк»,

Ә. Бикташев «Хыял»,

И. Киньябулатов «Хәйерле иртә, донъя!»,

Н. Наджми «Ҡыш»,

Яҙ килә, яҙ!

Яраткан миҙгелем

Р.Янбулатова «Ҡоштар ҡайта», К.Кинйәбулатова «Ҡарғалар йыры»

Ф.Рәхимғолова «Апрель йылмая»

Ә. Саяпова «Еңеү көнө»

Н. Виноградованан «Урманда йөрөү ҡағиҙәләре»

Йәмле йәй килә

Йәйҙе яратам!

Г.Яҡупова "Июль".

Уҡыусыларҙың белемдәрен тикшереү һәм үтелгәндәрҙе ҡабатлау

Үтелгән материалдарҙы ҡабатлау, контроль эш яҙҙырыу, алынған белемдәрен коррекциялау буйынса эштәр башҡарыу.

Грамматик материал

Морфология

Һан. Ябай һәм ҡушма һандар. Һан төркөмсәләре: төп һандар, рәт һандары, йыйыу һандары, бүлем һәм сама һандары, кәсер һандары.

Рәүеш. Рәүештәрҙең дөйөм грамматик билдәләре. Рәүеш төркөмсәләре. Төп рәүеш. Сәбәп-маҡсат рәүеше. Ваҡыт рәүеше. Урын рәүеше. Күләм-дәрәжә рәүештәре. Сағыштырыу рәүештәре. Сәбәп-маҡсат рәүештәре. Рәүештәрҙең сағыштырыу һәм артыҡлыҡ дәрәжәләре.

7 КЛАСС

Тематик блоктар
Мин һәм минең донъям

Мәктәп – белем шишмәһе

Минең мәктәп

М.Карим «Уҡытыусыма»,

З.Биишева «Мәктәпкә тәү барған көн»

Спорт. Спорт кәрәк-яраҡтары

Мин спорт яратам

«Беҙҙең ғаилә - ярышта» («Мәктәп календарынан»)

Спорт

Н. Идельбай «Беҙҙең катокта», «Башҡортостан ҡалаларында спорт» («Мәктәп календары»нан).

Мин һәм беҙҙең ғаилә

Мин һәм минең ғаиләм

К. Шафиҡова Әсәй күҙҙәре”, “Әсә һүҙе” (“Башҡорт халыҡ ижады”нан), “Ҡошҡа әйләнгән әбей» (Башҡорт халыҡ әкиәте), Ҡ.Даян “Атай кәңәше”, С. Әлибаев “Матур көн”, Ф. Рәхимғолова “Беҙҙең әсәй”, Ш.Бикҡол ”Атай менән өләсәй”, Й.Солтанов “Кәнәфер сәскәһе”.

Борон борон заманда...

Башҡорт халыҡ ижады

«Ҡан ҡәрҙәш» (Башҡорт халыҡ әкиәте), Ф. Туғыҙбаева. «Тайыштабан ниңә өйөнән сыҡмай?»

Берҙәмлек, дуҫлыҡ, тыныслыҡ

Берҙәмлек, дуҫлыҡ, тыныслыҡ

Ш.Бикҡол “Тыныслыҡ кәрәк”, К.Кинйәбулатова “Дуҫтарым күп”.

Минең дуҫтарым

С. Әлибаев “Дуҫтарым”.

Башҡортостан – минең тыуған яғым

Башҡортостан буйлап сәйәхәт

Башҡортостан –тыуған яғым

М.Кәрим “Башҡортостан”, Башҡорт халыҡ йыры “Урал”, Р.Ғарипов «Урал йөрәге», Х. Назар «Урала имәне».

Башҡортостандың күренекле урындары

«Арҡаим» («Йәншишмә» газетаһынан), Й.Солтанов «Уралым».

Тыуған яктың тәбиғәте

Көҙ-хеҙмәт һәм байлыҡ миҙгеле

Алтын көҙ

«Алтын башаҡтар» (башҡорт халыҡ әкиәте).

Көҙгө эштәр

Т.Йосопов «Икмәк есе», Н.Мусин «Тәбиғәтте һаҡлағыҙ!», «Бал ҡорто» («Башҡортостан» гәзитенән).

Йәмле йәй

З. Ҡотлогилдина «Йәй».

Уҡыусыларҙың белемдәрен тикшереү һәм үтелгәндәрҙе ҡабатлау

Үтелгән материалдарҙы ҡабатлау, контроль эш яҙҙырыу, алынған белемдәрен коррекциялау буйынса эштәр башҡарыу.

Грамматик материал

Морфология

Ярҙамсы һүҙ төркөмдәре. Ярҙамсы һүҙ төркөмдәренә дөйөм характеристика. Үҙаллы һүҙ төркөмдәренән ярҙамсы һүҙ төркөмдәренең айырмалығы. Ярҙамсы һүҙ төркөмдәренең дөрөҫ яҙылышы. Ярҙамсы һүҙ төркөмдәренең функциялары. Ярҙамсы һүҙ төркөмдәренең дөрөҫ яҙылышы.

Бәйләүес. Бәйләүестәрҙең грамматик функциялары. Теркәүестәрҙең бүленеше. Бәйләүестәрҙең дөрөҫ яҙылышы

Теркәүес. Теркәүес тураһында төшөнсә. Һөйләмдең тиң киҫәктәре һәм ҡушма һөйләмдең өлөштәре араһында бәйләнеү сараһы булараҡ теркәүес. Теркәүестәрҙе һөйләмдәрҙе һәм текст өлөштәрен бер-береһенә бәйләү сараһы булараҡ ҡулланыу. Теркәүестәрҙең дөрөҫ яҙылышы.

Киҫәксә. Киҫәксәләрҙең бүленеше. Киҫәксәләрҙең дөрөҫ яҙылышы.

Киҫәксәләр менән һөйләмдәрҙә интонация үҙенсәлектәре. Киҫәксәләрҙең дөрөҫ яҙылышы.

8 КЛАСС

Тематик блоктар
Мин һәм минең донъям

Хеҙмәте барҙың – хөрмәте бар

Хеҙмәте барҙың – хөрмәте бар

К.Кинйәбулатова “Ватаным тауыштары”, З.Биишева “Йәшәү – бәхет”,

Хеҙмәт – йәшәү нигеҙе

М.Ғафури «Гөлдәр баҡсаһында»,

М.Шаган «Сит телде өйрәнеүселәргә кәңәштәр».

Беҙ йондоҙҙар булып ҡайтырбыҙ

М. Харис “Хат.

Башҡортостан – минең тыуған яғым

Өфө – Башҡортостандың баш ҡалаһы

Өфө – Башҡортостандың баш ҡалаһы

Башкортостан – минең тыуған ерем

Ә.Таһирова “Ерҙе һаҡлайыҡ”, Ф. Исәнғолов “Йәй көнө”,

Ай Уралым, Уралым…

Минең тыуған яғым

А.Игебаев “Башҡортостан – илгенәм”, Н.Нәжми “башҡортостан”, Ә.Таһирова “Ерҙе һаҡлағыҙ!”, В.Исхаков “Талпан”, М.Карим “Ватан тураһында уйланыу” Р.Ниғмәтуллин “Башҡортостан”, Р.Йәнбәков “Мәңге балҡы, Башҡортостан”.

Тыуған яктың тәбиғәте

Алтын көҙ етте

Алтын көҙ

М.Сиражи “Йәндәрҙе балҡытыусы”, “Көҙ айҙары” (“Башҡортостан календары”нан), М.Ҡотлоғәләмов “Тәбиғәт ҡомарҡтылары”, “Торналар осоп киттеләр” (“Киске Өфө” гәзитенән)С. Муллабаев «Көҙгә урман».

Көҙгө урман

С. Муллабаев «Көҙгө тәбиғәт» “Тәбиғәт ҡосағында” (“Ағиҙел” журналынан).

Ап-аҡ ҡыш етте

Ҡыш айҙары

Ә.Вәхитова “Ҡарҙар яуа”, Д.Лихачев «Тормош», Н.Нәжми “Ҡыш”.

Ҡышҡы урман

С.Әлибаев “Ҡышҡы урман”, В.Сухомлинскиҙән “Буран”, Е.Кучеров “Бураны ла, тамсыһы ла булыр”., “ҡышлаусы ҡоштар” (7-се кластың “Биология” дәреслегенән). Ябай һөйләм. Һөйләмдең баш киҫәктәре. Эйә менән хәбәр

Йәмле яҙ, һағындыҡ һине!

Яҙ етте

Г.Яҡупова “Өмөтлө яҙ, һағындыҡ һине!”, , И.Насыри “Яҙ килә”,

З.Валитов “Март башы”, Е.Кучеров “Яҙғы һыуҙар”.

Еңеү көнө

К. Кинйәбулатова «Йырлай-илай еңеү яуланыҡ», «Тәүге космановт» («Башкортостан» газетынан), Р. Ниғмәти «Ватан».

Уҡыусыларҙың белемдәрен тикшереү һәм үтелгәндәрҙе ҡабатлау

Үтелгән материалдарҙы ҡабатлау, контроль эш яҙҙырыу, алынған белемдәрен коррекциялау буйынса эштәр башҡарыу.

Грамматик материал

Синтаксис. Һүҙбәйләнеш һәм һөйләм

Һүҙбәйләнеш. Һүҙбәйләнеш төрҙәре. Теҙмә бәйләнеш. Пунктуация. Тыныш билдәлренең функцияһы. Эйәртеүле бәйләнеш төрҙәре. Теҙмә һәм эйәртеүле бәйләнеш.

Һөйләм. Һөйләм. Әйтелеү маҡсаты буйынса һөйләм төрҙәре. Һөйләм төрҙәре. Ябай һәм ҡушма һөйләмдәр. Тулы һәм кәм һөйләмдәр. Ябай һөйләм. Һөйләмдең баш киҫәктәре. Эйә менән хәбәр.

Пунктуация. Эйә менән хәбәр араһында һыҙыҡ.

Телмәр үҫтереү

А.А. Кузнецов “Салауаттан һорау алыу” (картина). Р. Нурмөхәмәтов «Агиҙел. Төш мәле» (картина). В.Меос “Шығайҙағы ҡайындар” (картина). В.Э.Меос “Ауылда ҡыш” (картина)

9 КЛАСС

Мин һәм минең донъям

Һаумы,мәктәп!

Мәктәп йылдары

А.Игебаев “Тоғро дуҫым, йор юлдашым!”, М.Аҡмулла “Күҙ” .

Алтын күҙ етте

Ғ.Хөсәйенов “Бәхет нимә?”, Тиң һәм тиң булмаған аныҡлаусылар

Халыҡ ижады – халыҡ хазинаһы

Минең шәжәрәм

Ә. Сөләймәнов «Халыҡ ижады», Ш.Шәкүрова, Ә.Сөләймәнов „“Урал батыр“ эпосы, С. Галин «Шәжәрә».

Менгән атым-уң ҡанатым

Менгән атым-уң ҡанатым

Н.Иҙелбай “Ел, ерәнем”, Н.Иҙелбай “Ел, ерәнем”, В.Архангельский “Йылғалар…”, А.Куприн “Аттар”, Ә.Әминев “Турат”, С. Агиштан “Турыҡай”, Х.Юлдашев “Ҡара юрға”.

Башҡортостан – минең тыуған яғым

Башкортостан мәҙәниәте

Башҡортостан театрҙары

Ф. Фаткуллин «Өфө театрҙары», «Музейҙар» («Мәктәп календарынан»), А. Абушахманов «А. Мөбәрәков», Ф. Латипова «Балҡы, «Нур!», И. Кинйәбулатов «Фәйзи Ғәсҡәров», «Х.Кудашев» («Башкортостан» газетаһынан).

Тыуған яктың тәбиғәте

Башҡортостан тәбиғәте

Тыуған як тәбиғәте

Ғ.Хөсәйенов «Тыуған төйәк» Р.Бикбаев «Уралыма», Н. Мусин «Тормош йәме», Т.Ғәниева «Оло ялан» (рус һәм башҡорт телендә), Р.Ғарипов “Кеше”.

Тыуған ер

Ф. Мөхәмәтйәнов «Кеше –ил күрке».

Беҙ кышты ла яратабыҙ

Ап-ак кыш

Р.Ғарипов “Тәүге ҡар”, Н.Исламғолова “Ҡышҡы биҙәктәр”, Ш.Бабич “Кем өсөн?”, “Ҡышҡы юл”

Ҡышкы урман

Р.Шәкүр “Яңы йыл”, С. Әлибаев “Ҡышҡы урман”.

Яҙ килә

Яҙ бүләге

А.Игебаев “Яҙ бүләге”, Л.Фархшатова”Тал бөрөһө”, Ғ.Дәүләтов “Яҙғы донъя”.

Яҙғы тәбиғәт

Г.Юнысова “Әсәйҙәр бит яҙҙар кеүек”.

Йәйге матурлык

Йәй етте

Г.Хөсәйенов « Ғәзиздәрҙән-ғәзиз тупраҡ».

Грамматик материал

Синтаксис.

Һөйләмдең эйәрсән киҫәктәре. Һөйләмдең эйәрсән киҫәктәре һәм уларҙың төрҙәре.

Аныҡлаусы. Тиң һәм тиң булмаған аныҡлаусылар

Өҫтәлмәлек. Аныҡлаусының бер төрө.

Тултырыусы. Һөйләмдең эйәрсән киҫәге.

Хәлдәр. Хәл төрҙәре (рәүеш, күләм-дәрәжә, ваҡыт, урын, шарт, сәбәп, маҡсат, кире хәлдәр)

Ябай һөйләм. Ябай һөйләм төрҙәре. Ике составлы һәм бер составлы һөйләмдәр. Бер составлы һәм ике составлы һөйләмдәр. Бер составлы һөйләмдәр. Уларҙың грамматик билдәләре.

Бер составлы һөйләм төрҙәре. Бер составлы һөйләмдәрҙең ике составлы һөйләмдәрҙән грамматик айырмалыҡтары. Бер составлы һөйләм төрҙәре: билдәле эйәле һөйләм, билдәһеҙ эйәле һөйләм, эйәһеҙ һөйләм, атама һөйләм

Тулы һәм кәм һөйләмдәр.

Тиң киҫәкле һөйләмдәр. Тиң киҫәкле һөйләмдәрҙә тыныш билдәләре.

Тиң киҫәкле һөйләмдәр эргәһендә дөйөмләштереүсе һүҙҙәр.

Ҡушма һөйләм. Ҡушма һөйләмдең мәғәнәүи, структур, интонацион берҙәмлеге.

Пунктуация. Ҡушма һөйләмдәр араһында тыныш билдәләре. Тиң киҫәкле һөйләмдәрҙә тыныш билдәләре.

ТӨП ДӨЙӨМ БЕЛЕМ БИРЕҮ КИМӘЛЕНДӘ «БАШҠОРТОСТАН РЕСПУБЛИКАҺЫНЫҢ ДӘҮЛӘТ (БАШҠОРТ ТЕЛЕ)» УҠЫУ ПРЕДМЕТЫН ҮҘЛӘШТЕРЕҮҘЕҢ ПЛАНЛАШТЫРҒАН ҺӨҘӨМТӘЛӘРЕ

ШӘХСИ ҺӨҘӨМТӘЛӘР

«Башҡортостан Республикаһының Дәүләт (башҡорт) теле»нән төп дөйөм белем биреү өсөн өлгө программаның шәхси һөҙөмтәләре уҡыусыларҙың позитив йүнәлеш ҡиммәттәр системаһына нигеҙләнеүгә әҙер булыуын күрһәтергә тейеш һәм уның нигеҙендә эшмәкәрлек тәжрибәһен киңәйтеү һәм тәрбиәүи эшмәкәрлектең төп йүнәлеш процесын тормошҡа ашырыу, шул иҫәптән түбәндәге бүлектәрҙә:

граждандлыҡ тәрбиәлә:

граждандлыҡ бурыстарын үтәргә әҙер булыуы һәм уның хоҡуҡтарын тормошҡа ашырыу, хоҡуҡтарын, иркен һәм башҡа кешеләрҙең хоҡуҡи ҡыҙыҡһыныуҙарын хөрмәт итеү;

ғаилә, белем биреү ойошма, урындағы берҙәмлек, тыуған яҡ, ил тормошонда актив ҡатнашыу, шул иҫәптән башҡорт телендә яҙылған әҙәби әҫәрҙәрҙә сағылдырылған ситуациялар менән сағыштырмаса;

кеше тормошонда төрлө социаль институттарҙың ролен аңлау; төп хоҡуҡтар, иреклек һәм гражданиндың бурыстар, социаль нормалар һәм полимәҙәни һәм күп конфессиональ йәмғиәттәге ҡағиҙәләр тураһында күҙҙаллау, шул иҫәптән башҡорт телендә яҙылған әҙәби әҫәрҙәр миҫалы нигеҙендә формалашылғандарына;

төрлө берҙәм эшмәкәрлеккә әҙер булыу, бер-береңде аңлау һәм бер-береңә ярҙам итеүгә ынтылыу;

мәктәп үҙидаралыкта актив ҡатнашыу; гуманитар эшмәкәрлектә (ярҙамға мохтаж кешеләргә ярҙам итеү; волонтерлыҡ) ҡатнашыуға әҙер булыу.

патриотик тәрбиәлә:

полимәҙәни һәм күп конфессиональ йәмғиәттә Рәсәй гражданлыҡ берҙәйлекте белеү, Башҡортостан Республикаһының дәүләт теле булараҡ башҡорт теленең ролен аңлау;

башҡорт телен үҙләштереүгә, Рәсәй Федерацияһының тарих һәм мәҙәниәтенә, үҙ яғыңдың мәҙәниәтенә, Рәсәйҙә йәшәүсе халыҡтарға ҡарата ихтирам һәм ҡыҙыҡһыныу күрһәтеү;

башҡорт теленә, үҙ республикаңдың уңыштарына, Ватан – Рәсәй, фәнгә, мәҙәниәткә, яу батырлыҡтарына һәм халыҡтың хеҙмәт уңыштарына ҡарата мөһим мөнәсәбәт;

Рәсәй символдарына, дәүләт байрамдарына, тәбиғәт һәм тарихи мираҫҡа һәм һәйкәлдәргә, тыуған яҡта йәшәгән төрлө халыҡтың традицияларына ихтирам;

рухи-әхлаҡи тәрбиәлә;

әхлаҡи ҡиммәттәргә һәм рухи һайлау ситуацияларындағы нормаларға ориентирлашыу;

үҙ тәртибеңде, шул иҫәптән телмәр һәм эш-ҡылыҡтарыңды, шул иҫәптән рухи һәм хоҡуҡи нормалар позицияһынан башҡа кешеләрҙең ҡылыҡтарын һәм тәртибен баһалауға әҙер булыу;

социаль ҡаршылыҡлы ҡылыҡтарҙы ҡабул итмәү; шәхси һәм йәмғиәт киңлектәр шарттарында шәхестең иреклеге һәм яуаплылығы;

эстетик тәрбиәлә:

сәнғәттең төрлө төрҙәрен, традициялар һәм үҙеңдең һәм башҡа халыҡтарҙың ижадын ҡабул итеү;

сәнғәткә эмоциональ тәьҫир итеүҙе аңлау; аралашыу һәм үҙеңде күрһәтеү сараһы булараҡ әҙәби мәҙәнилектең мөһимлеген аңлау; аралашыу һәм үҙеңде күрһәтеү сараһы булараҡ башҡорт теленең мөһимлеген аңлау;

физик тәрбиә, һаулыҡ мәҙәниәтен формалаштырыу һәм эмоциональ именлектә:

үҙ тормош һәм уҡыу тәжрибәһенә таянып, йәшәү ҡиммәттәрен аңлау; үҙеңдең һаулығыңа һәм сәләмәт тормош

алып барыуға (сәләмәт аҙыҡ, гигиеник ҡағиҙәләрҙе һаҡлау, эш һәм ял режимын тигеҙләү, физик активлыҡ) күрһәтмә һәм яуаплы мөнәсәбәт; насар ҡылыҡтарҙың (спиртлы эсемлектәр, наркотиктар ҡулланыу, тартыу) физик һәм психик һаулыҡҡа зыян килтереүсе башҡа формаларҙың һөҙөмтәләрен аңлау; хәүефһеҙлек ҡағиҙәләрен, шулай уҡ мәктәптә тел буйынса белем биреү процесында интернет-мөхитендә хәүефһеҙлек ҡағиҙәләре күнекмәләрен һаҡлау;

стресс ситуацияларға һәм социаль, үҙгәреүсе мәғлүмәти һәм тәбиғәт шарттарына, шул иҫәптән үҙ тәжрибәңде аңлап һәм артабанғы маҡсатыңды тормошҡа ашырыуға яраҡлашыу һәләтлеге;

тәнҡитләмәй үҙеңде һәм башҡаларҙы ҡабул итеү;

үҙеңдең эмоциональ хәл торошоңдо һәм башҡаларҙың эмоциональ хәл торошон тоя белеү, шул иҫәптән башҡорт телендә яҙылған әҙәби әҫәрҙәр миҫалына нигеҙләнеп, үҙеңдең хәл торошоңдо сағылдырыу өсөн тап килгән тел сараларын ҡулланыу;

рефлексия күнекмәләренең формалашыуы, хаталаныуға үҙ хоҡуғыңды һәм башҡа кешенең шундай уҡ хоҡуғын таныу;

хеҙмәт тәрбиәһендә:

технологик һәм социаль йүнәлешле ғәмәли мәсьәләләрҙе хәл итеүҙә (ғаилә, мәктәп, ҡала, өлкә сиктәрендә) актив ҡатнашыуға күрһәтмә, ундай йүнәлешле эшмәкәрлек төрөн планлаштырыу, инициировать итеү һәләтлеге һәм үҙаллы эшләү;

төрлө төрҙәге эш һәм һөнәрҙе практик өйрәнеүгә ҡыҙыҡһыныу, шул иҫәптән өйрәнелгән предмет белемен ҡулланыу нигеҙендә һәм филолог, журналист, яҙыусыларҙың эшмәкәрлеге менән танышыу;

хеҙмәткә һәм хеҙмәт эшмәкәрлеге һөҙөмтәләренә ихтирам; шәхси һәм йәмғиәт ҡыҙыҡһыныуын һәм ихтыяждарын иҫәпкә алып, белем биреүҙең троекторияһын төҙөү һәм тормош пландарын аңлы рәүештә һайлау; киләсәккә үҙ пландарыңды һөйләй белеү;

экологик тәрбиәлә:

тирә-яҡ мөхит өлкәһендәге мәсьәләләрҙе хәл иткәндә тәбиғи һәм социаль ғилем өлкәһендәге белемде ҡулланыуға йүнәлеш, ҡылыҡтарыңды планлаштырыу һәм тирә-яҡ мөхиткә зыян итеүсе һөҙөмтәләрҙең булыу ихтималлығын баһалау;

экологик проблемаға ҡарата үҙ ҡарашыңды теүәл һәм эҙмә-эҙлекле сағылдыра белеү;

экологик мәҙәниәт кимәлен күтәреү, глобаль характерҙағы экологик проблеманы һәм уны хәл итеү юлдарын таныу;

тирә-яҡ мөхиткә зыян килтереүсе ҡылыҡтарҙы ҡабул итмәү, шул иҫәптән экологик проблеманы күтәргән әҙәби

әҫәрҙәр менән танышыуҙа формалашҡандарын;

тәбиғәткә зыян итеүсе эшмәкәрлекте ҡабул итмәү;

тәбиғәт, технологик һәм социаль мөхит менән бәйләнеш шарттарында гражданин һәм ҡулланыусы булараҡ үҙеңдең ролеңде таныу;

экологик йүнәлешле практик эшмәкәрлектә ҡатнашыуға әҙерлек;

ғилми белем алыу ҡиммәттәрендә:

кеше үҫешенең, тел үҫешенең төп ҡануниәттәре, кеше, тәбиғәт һәм йәмғиәт, тәбиғәт һәм социаль мөхит менән кешенең үҙ-ара бәйләнеше тураһында ғилми күҙалауҙың заманса системаһы эшмәкәрлегенә йүнәлеш;

тел һәм уҡыу мәҙәниәте, донъяны танып белеү сараһы булараҡ уҡыу күнекмәләрен үҙләштереү;

мәктәптә тел буйынса белем биреү үҙенсәлектәрен иҫәпкә алып, тикшеренеү эшмәкәрлегенең төп күнекмәләрен үҙләштереү; тәжрибә, күҙәтеү;

ҡылыҡтарҙы ҡабул итеүгә күрһәтмә һәм шәхсән, коллектив именлегенә өлгәшеү юлдарын камиллаштырыуға ынтылыу;

Социаль һәм тәбиғәт мөхитендәге үҙгәреш шарттарында *уҡыусыларҙың яраҡлашыуын* тәьмин итеүсе шәхсән һөҙөмтәләр:

уҡыусыларҙың төркөмдә һәм профессиональ эшмәкәрлек буйынса формалашҡан социаль тормош берлеге формаларын, шулай уҡ башҡа мәҙәни мөхиттәге кешеләр, ғаилә, төркөм менән социаль бәйләнештә булған социаль тәжрибәне, төп социаль ролде, норма һәм йәмғиәт тәртип ҡағиҙәләрен үҙләштереү;

уҡыусыларҙың билдәһеҙлелек шарттарында үҙ-ара килешеп эш итеү, тәжрибә алыуға һәм башҡалырҙың белемдәрен үҙләштереүгә әҙер булыу һәләтлелеге;

билдәһеҙлелек шарттарында эшләү һәләте, практик эшмәкәрлек аша үҙеңдең компетентлыҡ кимәлен күтәреү, шул иҫәбтән башҡа кешеләрҙән уҡырға өйрәнеү, берҙәм эшмәкәрлектә башҡаларҙың тәжрибәһенән сығып, яңы белем, күнекмә һәм компетенция алыу һәләтлелеге;

образдарҙы асыу һәм бәйләү күнекмәһе, яңы белемде формалаштырыу һәләте, объект һәм күренеш тураһында идея, аңлатма, гипотезаны формалаштырыу һәләте, шул иҫәптән элек билдәле булмағандарын, үҙ белем һәм компетенцияңдың етешмәүен аңлау, үҙ үҫешеңде планлаштырыу;

ныҡлы үҫеш концепцияһы өлкәһендә төп аңлатма, термин һәм күҙ алдына килтереүҙәргә таянып эш итә белеү, тәбиғәт, йәмғиәт һәм иҡтисадтың бер-береһенә бәйләнешен анализлау һәм асыу, тирә-яҡ мөхиткә йоғонтоһон иҫәпкә алып, үҙ эшеңде баһалау, маҡсатҡа өлгәшеү һәм ҡаршылыҡтарҙы, мөмкин булған глобаль эҙемтәһен еңеп сығыу;

стресс ситуацияларҙы аңлау һәләте, тормош, телмәр һәм уҡыу тәжрибәһенә таянып, булған үҙгәрештәрҙе һәм һөҙөмтәне баһалау; контрмер талап иткән саҡырыу булараҡ, стресс ситуацияны ҡабул итеү; стресс ситуацияһын баһалау, ҡабул ителәсәк ҡарар һәм эшмәкәрлеккә төҙәтмәләр индереү; аҙартҡылыҡ һәм һөҙөмтәне формалаштырыу һәм баһалау, тәжрибәне булдырыу, килеп тыуған ситуацияның ыңғай яҡтарын таба белеү; уңыш гарантияһы булмаған осраҡта эш итергә әҙер булыу.

МЕТАПРЕДМЕТ ҺӨҘӨМТӘЛӘР

универсаль уҡыу **танып-белеү хәрәкәттәрен** үҙләштереү

Төп логик хәрәкәт:

тел берәмектәрен, тел күренештәрен һәм процестарҙың мөһим билдәләрен характерлау һәм асыу;

тел берәмеге (күренеш) классификацияһының төп билдәһен, дөйөмләштереү һәм сағыштырыу өсөн нигеҙҙе, үткәреләсәк анализдың критерияларын билдәләү; тел берәмектәренең әһәмиәтле билдәләрен классификациялау;

ҡуйылған кәрәкле уҡыу мәсьәләһен хәл итеү өсөн мәғлүмәттең етмәүен асыҡлау;

тел процестарын өйрәнеүҙә сәбәп-тикшеренеү бәйләнештәрҙе асыҡлау; дедуктив һәм индуктив аналогия буйынса һөҙөмтә ҡулланып һығымта эшләү, бер-береһенә бәйләнеш буйынса гипотеза формалаштырыу;

төрлө төрҙәге текстар, төрлө тел берәмектәре менән эшләү барышында, хәл итеү варианттарын сағыштырып һәм үҙаллы билдәләгән критерийҙарҙы иҫәпкә алып, ҡулайлы вариантты һайлап, уҡыу мәсьәләһенең сиселешен үҙаллы һайлау.

Төп тикшеренеү эшмәкәрлеге:

тел белемендә һорауҙы белем алыуҙың тикшеренеү инструменты булараҡ ҡулланыу;

ысынбарлыҡ һәм теләгән хәл торош ситуацияһы араһында тап килмәгәнлекте теркәүсе һорауҙы формалаштырыу, эҙләнә торған һәм ысынбарлыҡты үҙаллы билдәләү;

үҙ фекере йөрөтөүендә һәм башҡаларҙың фекеренең дөрөҫлөгө тураһында гипотеза формалаштырыу, үҙ гипотезаңды һәм фекереңде аргументлау;

эшмәкәрлектең алгоритмын төҙөү һәм уны уҡыу мәсьәләһен сисеүҙә ҡулланыу;

тел берәмектәренең, процестарҙың, сәбәп-тикшеренеү бәйләнештәрҙең һәм объектарҙың бер-береһенән бойондороҡло булыу үҙенсәлектәрен билдәләү буйынса үҙаллы төҙөлгән план буйынса ҙур булмаған тикшеренеү үткәреү;

лингвистик тикшеренеү (эксперимент) барышында алынған мәғлүмәттең ысынбарлыҡҡа тап килеүен һәм ҡулланылышлы булыуын тикшереү;

алып барылған күҙәтеү, тикшеренеү һөҙөмтәләре буйынса дөйөмләштереү һәм һығымтаны үҙаллы формалаштырыу; алынған дөйөмләштереү һәм һығымтаның ысынбарлыҡҡа тап килеүен баһалау инструменттары менән ҡулланыу;

оҡшаш һәм ҡулайлы ситуацияларҙа мөмкин булған артабанғы үҫеш процесын, ваҡиғалар һәм уларҙың һөҙөмтәләрен прогнозлау, шулай уҡ яңы шарттар һәм контекстарҙа уларҙың үҫеше тураһында фараз итеү.

Мәғлүмәт менән эшләү:

тәҡдим ителгән уҡыу мәсьәләһен һәм бирелгән критерийҙарҙы иҫәпкә алып, мәғлүмәтте эҙләүҙә һәм һайлауҙа төрлө метод, инструметтарҙы ҡулланыу;

текст, таблица һәм схемала бирелгән мәғлүмәтте һайлау, анализлау, интерпретациялау, дөйөмләштереү һәм системалаштырыу;

текстағы мәғлүмәттең дөрөҫлөгө һәм ҡулланылышы күҙлегенән баһалау өсөн төрлө төрҙәге аралашыу һәм уҡыуҙы ҡулланыу һәм уҡыу мәсьәләһен хәл итеү маҡсатынан кәрәкле мәғлүмәтте үҙләштереү;

ҡуйылған маҡсаттарҙы иҫәпкә алып, мәғлүмәтте алыу, дөйөмләштереү һәм системалаштырыу өсөн мәғәнәле уҡыуҙы ҡулланыу;

төрлө мәғлүмәти сығанаҡтарҙа тап килгән аргументтарҙы (раҫлаусы йә кире ҡағыусы бер үк идеяны, версияны) табыу;

мәғлүмәтте (текст, презентация, таблица, схема) тәҡдим итеүҙең ҡулайлы формаһын үҙаллы һайлау һәм хәл ителәсәк мәсьәләне ауыр булмаған диаграмма, графика һәм, коммуникатив күрһәтмә бәйләнешендә уның комбинацияларын иллюстрациялау;

уҡытыусы тарафынан тәҡдим ителгән йә үҙаллы аныҡ итеп әйтелгән критериялар буйынса мәғлүмәттең ышаныслылығын баһалау;

мәғлүмәтте эффектлы иҫтә ҡалдырыу һәм системалаштырыу.

Универсаль уҡыу **коммуникатив хәрәкәттәрен** үҙләштереү

Аралашыу:

фекерҙе ҡабул итеү һәм аныҡ итеп әйтеү, аралашыуҙың шарт һәм маҡсатына ярашлы эмоцияңды белдереү; диалог һәм дискуссияларҙа, телдән монологик телмәрҙә һәм яҙма текстарҙа үҙеңде (үҙеңдең ҡарашыңды) белдереү;

вербаль булмаған аралашыу сараларын таныу, социаль тамғаларҙың мәғәнәһен аңлау;

конфликт ситуацияларҙың тәүшарттарын белеү һәм таныу һәм конфликты йомшартыу, һөйләшеү алып барыу;

башҡаларҙың ниәттәрен аңлау, әңгәмәләшеүсеңә ихтирам күрһәтеү һәм корректлы формала үҙеңдең

килешмәүендә аныҡ итеп әйтеү;

диалог/дискуссия барышында мәсьәләләрҙе хәл итеү маҡсатынан һәм аралашыуҙың ыңғай хәл итеүен ҡеүәтләп, тема буйынса һорау биреү һәм үҙ идеяларыңды әйтеү;

диалогта ҡатнашыусыларҙың фекерен фекереҢ менән сағыштырыу, позицияларҙың айырмалы һәм оҡшаш яҡтарын табыу;

үткәрелгән тел анализы, эшләнелгән лингвистик эксперимент, эҙләнеү, проект һөҙөмтәләрен халыҡ алдында тәҡдим итеү;

презентацияның маҡсатын һәм аудиторияның үҙенсәлеген иҫәпкә алып, сығыш форматын үҙаллы һайлау һәм күргәҙмә материалды ҡулланып, уға ярашлы телдән һәм яҙма текст төҙөү.

Берҙәм эшмәкәрлек:

тәғәйен проблеманы хәл итеүҙә командала һәм шәхсән эштең өҫтөнлөгөн аңлау һәм ҡулланыу, ҡуйылған мәсьәләләрҙе хәл итеүҙә төркөм менән эшләү формаһын ҡулланыуҙың кәрәклеген нигеҙләү;

берҙәм эшмәкәрлектең маҡсатын ҡабул итеү, уға өлгәшеү өсөн коллектив менән планлаштырыу һәм хәрәкәтте башҡарыу: ролдәрҙе бүлеп биреү, килешеү, процесты һәм бергә эшләүҙең һөҙөмтәһен тикшереү; бер-нисә кешенең фекерен дөйөмләштерә белеү, етәкселек итергә әҙерлекте күрһәтеү, ҡушҡан эште башҡарыу, бойһоноу;

берҙәм эшмәкәрлекте ойоштороуҙы планлаштырыу, үҙеңдең ролеңде (берҙәм эшмәкәрлектә ҡатнашыусыларҙың барыһының да өҫтөнлөктәрен һәм мөмкинлектәрен иҫәпкә алып) билдәләү, команда ағзалары араһында мәсьәләләрҙе бүлеп биреү, төркөм формаһындағы эштә (фекер алышыу, “мейе штурмы” һәм башҡалар) ҡатнашыу;

үҙеңә бүленгән эште башҡарыу, үҙ эшеңдең йүнәлеше буйынса сифатлы һөҙөмтәгә өлгәшеү һәм командалағы башҡа ағзаларҙың эштәре менән үҙ эшеңде тиңләү;

дөйөм һуңғы һөҙөмтәгә һалған өлөшөңдөң сифатын эшмәкәрлектә ҡатнашыусыларҙың үҙаллы аныҡ итеп билдәләгән критерийҙар буйынса баһалау; баштағы мәсьәләнең һөҙөмтәләре һәм һуңғы һөҙөмтәгә өлгәшеү өсөн командалағы һәр ағзаның өлөшөн сағыштырыу һәм төркөм алдында отчет тәҡдим итергә әҙерлекте күрһәтеү.

Универсаль уҡыу **регулятив эшмәкәрлекте** үҙләштереү

Үҙ ойоштороу:

уҡыу мәсьәләһе һәм тормош ситуацияларын хәл итеү өсөн проблемаларҙы асыу;

хәл итеүҙе ҡабул итеүҙә төрлө йүнәлештәрҙе (шәхсән, төркөмдә хәл итеүҙә) ала белеү;

мәсьәләне сисеүҙә (йә уның өлөшөн) үҙаллы алгоритм төҙөү, булған ресурстарҙы һәм үҙ мөмкинлектәреңде иҫәпкә алып, уҡыу мәсьәләһен сисеүҙең ысулын һайлау, хәл итеүҙең мөмкин булған варианттарын аргументлау;

үҙаллы эшмәкәрлек планын төҙөү, уны тормошҡа ашырыуҙа кәрәкле төҙәтмәләр индереү;

хәл итеүҙе һайлап алыу һәм яуаплылыкты үҙ өҫтөңә алыу.

Үҙ баһалау:

үҙ контролдең (шул иҫәптән телмәр), үҙ мотивация һәм рефлексияның төрлө ысулдарына эйә булыу;

уҡыу ситуацияһына адекват баһа биреү һәм уны үҙгәртеү буйынса план тәҡдим итеү;

уҡыу мәсьәләһен хәл итеүҙә буласаҡ ауырлыҡтарҙы күҙҙаллау һәм уны үҙгәртелгән осраҡта хәл итеүҙе көйләү;

эшмәкәрлек һөҙөмтәләренә өлгәшеүҙең (өлгәшмәүҙең) сәбәбен аңлатыу; коммуникатив уңышһыҙлыҡтарҙың сәбәбен аңлау һәм уны иҫкәртә белеү, үҙләштерелгән телмәр тәжрибәһенә баһа биреү, маҡсат һәм аралашыу шарттарын иҫәпкә алып, үҙ телмәреңде корректировкалау; маҡсат һәм аралашыу шарттары һөҙөмтәһенең тап килеүен баһалау.

Эмоциональ интеллект:

үҙ эмоцияң һәм башҡаларҙың эмоцияһы менән идара итеү һәләтен үҫтереү;

эмоцияның сәбәптәрен асыу һәм анализлау; телмәр ситуацияһын анализлауҙа башҡа кешенең дәлил һәм ниәттәрен аңлау; үҙ эмоцияларыңды сағылдырыуҙың ысулдарын көйләү.

Үҙеңде һәм башҡаларҙы ҡабул итеү:

башҡа кешенең һәм үҙ фекереңә аңлы ҡарау; үҙеңдең һәм башҡаларҙың хаталаныуға хоҡуғын таныу;

үҙеңде һәм башҡаларҙы тәнҡитләмәй ҡабул итеү, асыҡлыҡ күрһәтеү;

тирә-яҡтағы бөтә нәмәне контролдә тотоп булмауҙы аңлау.

ПРЕДМЕТ ҺӨҘӨМТӘЛӘРЕ:
5 КЛАСС

Уҡыу йылы аҙағына 5 класс уҡыусылары эйә булыу күнекмәләре:

– төрлө төрҙәге диалог алып барыу;

– уҡылған тексттың төп йөкмәткеһен һөйләү (күләме — 10–12 фраза);

– башҡарылған проект эшенең һөҙөмтәләрен ҡыҫҡаса еткереү (күләме — 10–12 фраза);

– айырым таныш булмаған һүҙҙәрҙе үҙ эсенә алған ауыр булмаған текстарҙың төп йөкмәткеһен (уҡыу өсөн тексттың күләме — 150–250 һүҙ) аңлау һәм үҙ алдыңа уҡыу;

– байрам менән ҡотлап, ҙур булмаған ҡотлауҙар яҙыу, үҙең тураһында төп мәғлүмәт еткереп, анкета һәм формулярҙар тултырыу, телмәр этикетын һаҡлап, шәхси характерҙа электрон хәбәр яҙыу, (хәбәрҙәрҙең күләме — 60 һүҙгә тиклем);

– бирелгән тема һәм уҡылған тексттың йөкмәткеһе буйынса һөйләй белеү (һөйләү);

– һүҙлек һүҙҙәрҙе белеү, уларҙы телмәрҙә ҡуллана алыу (һүҙбәйләнештәр, һөйләмдәр, бәләкәй текстар төҙөү);

– фонетик күнекмәләрҙе үҙләштереү: ишетелгәндәрҙе айырыу, хатаһыҙ, ритмик-интонацион үҙенсәлектәрен һаҡлап, тел материалында төҙөлгән, уҡыу ҡағиҙәләрен һаҡлап, тейешле интонация менән, тексты аңлауыңды күрһәтеп, һүҙҙәрҙе дөрөҫ баҫым менән әйтеү, 90 һүҙгә тиклем ҙур булмаған текстарҙы ҡысҡырып тасуири уҡыу; төп уҡыу ҡағиҙәләренә яраҡлы яңы һүҙҙәрҙе уҡыу;

– телдән һәм яҙма телмәрҙең, диалог менән монологтың, айырмалыҡтарын характерлау, практик-йүнәлешле уҡыу мәсьәләһен һәм көндәлек тормошта телмәр эшмәкәрлеге төрҙәре үҙенсәлектәрен иҫәпкә алыу;

– аудированиеның төрлө төрҙәрен үҙләштереү, төрлө функциональ-мәғәнәүи төрҙәге матур әҙәбиәт текстарын уҡыу;

– төрлө төрҙәге уҡыуҙы үҙләштереү: ҡарау, танышыу, өйрәнеү, эҙләнеү;

– орфоэпик һәм акцентологик норма варианттарын айырыу: һүҙҙәрҙең орфоэпик әйтелешен варианттарын (өйрәнелгән кимәлдә) иҫәпкә алып ҡулланыу;

– типик телмәр хаталарын айырыу: һөйләү телмәрендә телмәр хаталарын табыу һәм төҙәтеү; грамматик норма менән бәйле грамматик хаталарҙы таныу; телдән һәм яҙыу телмәрендә грамматик хаталарҙы табыу һәм төҙәтеү;

– официаль һәм официаль булмаған мөрәжәғәт итеүҙә этикет формаларын һаҡлау;

– аңлатмалы, орфоэпик һүҙлектәр, синонидар, антонимдар һүҙлеге, грамматик һүҙлектәр, белешмәләр ҡулланыу, шул иҫәптән мультимедийныйҙарҙы ҡулланыу; пунктуациянан орфографик һүҙлектәр һәм белешмәләр ҡулланыу;

– өндәрҙе характерлау: өн менән хәреф араһындағы айырмалыҡтарҙы аңлау, өн системаһын характерлау (ҡабатлау);

– һүҙгә фонетик анализ үткәреү;

– һүҙҙәрҙе әйтелештә һәм яҙылышта фонетика, графика һәм орфоэпия буйынса белемдәрҙе ҡулланыу;

– өйрәнелгән орфограммаларҙы таныу;

– дөрөҫ яҙыу практикаһында орфограмма буйынса белемдәрҙе ҡулланыу (шулай уҡ ь (нәҙек айырыу билдәһе) һәм ъ (ҡатылыҡ айырыу билдәһе) буйынса белемдәрҙе ҡулланыу);

– төрлө ысулдар менән (тамырҙаш һүҙҙәр һайлау, синоним, антоним һүҙҙәр табыу; контекст буйынса һүҙҙең мәғәнәһен табыу, аңлатмалы һүҙлек ярҙамында) һүҙҙең лексик мәғәнәһен аңлатыу;

– бер мәғәнәле һәм күп мәғәнәле һүҙҙәрҙе табыу, тура һәм күсмә мәғәнәле һүҙҙәрҙе айырыу;

– һүҙҙәргә лексик анализ үткәреү (үтелгәндәр кимәлендә). Лексик һүҙлектәр (аңлатмалы һүҙлек, синоним, антоним, омонимдар) һүҙлектәре менән ҡуллана белеү;

– һүҙҙең лексик-грамматик разряды булараҡ һүҙ төркөмдәре, һүҙҙең грамматик мәғәнәһе, уҡыу мәсьләһен практик-йүнәлешле хәл итеүҙә башҡорт телендәге һүҙ системаһы тураһында белемдәрҙе ҡулланыу;

– исем, сифат, ҡылымдарҙа (өйрәнелгән кимәлдә) баҫымдарҙы айырыу; исем, сифат, ҡылымдарҙа (өйрәнелгән кимәлдә) айырым грамматик нормаларҙа баҫымдарҙың нормаларын һаҡлау;

– синонимдар, антонимдар, омонимдар (өйрәнелгән кимәлдә) ҡулланыу нормаларын һаҡлау; һүҙҙәрҙе уларҙың мәғәнәһе һәм лексик яраҡлашыу ҡағиҙәләренә яраҡлы ҡулланыу;

– текста фразеологизмдарҙы таныу, уларҙың мәғәнәләрен билдәләй белеү; фразеологизмдарҙың ҡулланыу ситуацияһын характерлау;

– исем, сифат, ҡылым һәм алмаштарҙы өйрәнелгән орфограммалар менән дөрөҫ яҙыу нормаларын ҡулланыу;

– исемдәрҙең дөйөм грамматик мәғәнә, морфологик билдәләрен һәм синтаксик функцияһын билдәләү; телмәрҙә уның ролен аңлатыу;

– исемдәрҙең лексик-грамматик разрядтарын билдәләү;

– яңғыҙлыҡ исемдәрҙе, ҡыҫҡартылған исемдәрҙе дөрөҫ яҙыу нормаларын ҡулланыу;

– дөйөм грамматик мәғәнә, морфологик билдәләрҙе һәм сифаттың синтаксик функцияһын билдәләү; телмәрҙә уның ролен аңлатыу;

– өйрәнелгән орфограммалар менән сифаттарҙы дөрөҫ яҙыу нормаларын ҡулланыу;

– ҡылымдарҙың дөйөм грамматик мәғәнә, морфологик билдәләре һәм синтаксик функцияларын аңлатыу; ҡылымдарҙың һүҙбәйләнештәрҙә һәм һөйләмдәрҙә ролен аңлатыу; шулай уҡ телмәрҙә;

– алмаштарҙы таныу; уларҙың төркөмсәләрен (зат алмаштары, күрһәтеү алмаштары, һорау алмаштары, билдәләү алмаштары, билдәһеҙлек алмаштары, юҡлыҡ алмаштары, эйәлек алмаштары) айырыу; төп грамматик мәғәнәһен билдәләү; алмаштарҙы үҙгәртә белеү; уларҙы үҙгәртеү үҙенсәлектәрен, синтаксик функцияһын, телмәрҙәге ролен характерлау;

– башҡорт телмәр этикеты талаптарына яраҡлы алмаштарҙы, шул иҫәптән алдағы текстың мәғәнәһенә яраҡлы (ике төрлө мәғәнәлекте, яңылышлыҡты булдырмау өсөн) 3-сө заттағы алмашты дөрөҫ ҡулланыу; алмаштарҙы дөрөҫ яҙыу нормаларын һаҡлау;

– пуктуацион күнекмәләрҙе үҙләштереү: һөйләм аҙағында нөктә, һорау һәм өндәү билдәләрен, һанап киткәндә, мөрәжәғәт иткәндә өтөрҙө ҡулланыу, шәхси характерҙағы электрон хәбәрҙе пунктуацион яҡтан дөрөҫ яҙыу;

– башҡорт телендә адресыңды, исем-фамилияларын (үҙеңдең, туғандарыңдың, дуҫтарыңдың, класташтарыңдың) дөрөҫ яҙыу;

– башҡорт телендәге материалдарҙы, ИКТ ҡулланып, ауыр булмаған уҡыу-уҡытыу проекттарҙа ҡатнашыу;

– төрлө төрҙәге лексик һүҙлектәр (аңлатмалы, синоним, антоним, фразеологизм) ҡулланыу;

– сит телдәге һүҙлектәр, белешмәләр, шул иҫәптән электрон формала мәғлүмәти-белешмә системаларҙы ҡулланыу.

6 КЛАСС

Уҡыу йылы аҙағына 6 класс уҡыусылары эйә булыу күнекмәләре:

– төрлө төрҙәге диалог алып барыу (һәр бер аралашыусының 12-гә тиклем реплика)

– төрлө төрҙәге монологик уй-фекере булдырыу (һүрәтләү, шул иҫәптән характеристика, хәбәр итеү) (монологик сығыштың күләме — 12–15 фраза);

– уҡылған текстың төп йөкмәткеһен һөйләү (күләме — 12–15 фраза);

– башҡарылған проект эшенең һөҙөмтәләрен ҡыҫҡаса еткереү (күләме — 12–15 фраза); уҡылған тексты ҡабул итеү һәм ҡуйылған коммуникатиу бурыстарға ярашлы таныш булмаған һүҙҙәр үҙ эсенә алған ауыр булмаған текстарҙы аңлау: төп йөкмәткеһен аңлап, һоралған мәғлүмәтте аңлап (тексты тыңлау өсөн — 1,5 минутҡа тиклем);

– айырым таныш булмаған һүҙҙәрҙе үҙ эсенә алған ауыр булмаған текстарҙың төп йөкмәткеһен (уҡыу өсөн текстың күләме — 170–310 һүҙ) аңлау һәм үҙ алдыңа уҡыу;

– телмәр этикеты нормаларына яраҡлы анкеталар һәм формулярҙар тултырыу; телмәр этикетын һаҡлап, шәхси

характерҙағы электрон хәбәрҙәр яҙыу; өлгөгә, план, төп һүҙ, һүрәттәргә нигеҙләнеп, ҙур булмаған яҙма булдырыу;

- план, яҙма хәбәр төҙөү, проект эшмәкәрлектең һөҙөмтәһен ҡыҫҡаса әйтеп биреү;
- текст буйынса һүҙҙең мәғәнәһен билдәләү йә һүҙлек, Интернет һәм башҡалар ярҙамында дөрөҫләү;
- грамоталы яҙыу нигеҙҙәрен үҙләштереү: төп орфографик һәм пуктуацион күнекмәләр(өйрәнелгән курс күләмендә), үҙ һәм тәҡдим ителгән тексты яҙғанда орфографик ҡағиҙәләр һәм тыныш билдәләре ҡағиҙәләрен дөрөҫ ҡулланыу;
- башҡорт телендә телдән һәм яҙма телмәрҙе аңлау;

– орфографик күнекмәләрҙе үҙләштереү: өйрәнелгән һүҙҙәрҙе дөрөҫ яҙыу; пунктуацион күнекмәләрҙе үҙләштереү; һөйләм аҙағында нөктә, һорау һәм өндәү билдәләрен ҡулланыу; һанап киткәндә, өндәш һүҙҙәрҙә өтөрҙәр ҡулланыу; шәхси характерҙағы электрон хәбәрҙәрҙе дөрөҫ яҙыу;

– текстың төп билдәләрен таныу; тексты композицион-мәғәнәүи өлөштәргә (абзацтар) бүлеү; һөйләмдәрҙең һәм текст бүлектәренең (һүҙ формаһы, тамырҙаш һүҙҙәр, синонимдар, антонимдар, эйәлек заты алмаштары, һүҙҙәр ҡабатланыуы) бәйләнеү сараларын таныу; алған белемдәрҙе үҙ текстарыңды (телдән һәм яҙма) төҙөүҙә ҡулланыу;

– текстың төп билдәләре (хикәйәләү, фекер йөрөтөү) буйынса булған белемдәрҙе практикала ҡулланыу;

– тормош тәжрибәһенә һәм уҡыу тәжрибәһенә таянып, текст-хикәйәләү төҙөү;

– һөйләү телмәренең үҙенсәлектәре, функциональ стиль, матур әҙәбиәт әҫәрҙәренең теле тураһында дөйөм күҙаллай белеү;

– һөйләү һәм яҙма телмәрҙә даталарҙы һәм һандарҙы билдәләү өсөн һандарҙы (ябай һәм ҡушма һандар. Һан төркөмсәләре: төп һандар, рәт һандары, йыйыу һандары, бүлем һәм сама һандары, кәсер) һәм рәүештәрҙе (төп рәүеш,

сәбәп-маҡсат рәүеше, ваҡыт рәүеше, урын рәүеше, күләм-дәрәжә, сағыштырыу, сәбәп-маҡсат рәүештәре. Рәүештәрҙең сағыштырыу һәм артыҡлыҡ дәрәжәләрен) ҡулланыу;

– морфологик берәмек булараҡ (исем һәм рәүештәрҙе) текстарҙа таныу;

– һандарҙы таныу; һандарҙың төп грамматик мәғәнәһен билдәләү, һандарҙың төркөмсәләрен мәғәнәһе һәм төҙөлөшө буйынса айырыу;

– һандарҙы үҙгәртеү һәм үҙенсәлектәрен, синтаксик функцияһын характерлау; телмәрҙә һандарҙың ролен, фәнни мәҡәләләрҙә, эшлекле телмәрҙә уларҙы ҡулланыу үҙенсәлектәрен билдәләү;

– телмәрҙә рәүештәрҙе таныу; рәүештең дөйөм грамматик мәғәнәһен билдәләү; мәғәнәһе яғынан рәүеш төркөмсәләрен айырыу; уларҙың синтаксик билдәләрен, телмәрҙәге ролен характерлау;

– телдән һәм яҙма телмәрҙә айырыуса ҡулланылышлы лексиканы аңлау һәм ҡулланыу;

– уҡыу-уҡытыу һәм көнкүреш аралашыу ситуацияларында телмәр этикеты нормаларын һаҡлау;

– башҡорт телендә иркен һөйләшеүселәр менән телдән һәм яҙма аралашҡанда бер-береңде аңлауға өлгәшеү;

– аңлатмалы һүҙлек, мәҡәлдәр һәм әйтемдәр һүҙлеге, фразеологик һүҙлектәр, сит телдәр һүҙлеге, уҡыу этимологик һүҙлек, грамматик һүҙлек һәм белешмәләр, орфографик һүҙлектәр, пунктуация буйынса (шулай уҡ мультимедийные) белешмәләр ҡулланыу;

– өйрәнелгән тематика кимәлендә объекттарҙы, күренештәрҙе, процестарҙы, уларҙың элементтары һәм төп фнкцияларын сағыштырыу (шул иҫәптән сағыштырыу өсөн нигеҙ булдырыу).

7 КЛАСС

Уҡыу йылы аҙағына 7 класс уҡыусылары эйә булыу күнекмәләре:

– төрлө төрҙәге диалог алып барыу (һәр бер аралашыусының 15-гә тиклем реплика)

– тематик йүкмәткеле телмәр кимәлдә төрлө төрҙәге монологик хәбәрҙәр булдырыу (һүрәтләү, шул иҫәптән характеристика, хәбәр итеү) тематик йүкмәткеле телмәр кимәлдә (монологик сығыштың күләме — 17–17 фраза);

– уҡылған текстың төп йөкмәткеһен вербаль һәм күреү нигеҙләнеп, уҡылған/тыңланған текстың төп йөкмәткеһен һөйләү (күләме — 15–17 фраза);

– башҡарылған проект эшенең һөҙөмтәләрен ҡыҫҡаса еткереү (күләме — 15–17 фраза);

– уҡылған тексты ҡуйылған коммуникатив бурыстарға ярашлы таныш булмаған һүҙҙәр үҙ эсенә алған ауыр булмаған текстарҙы аңлау: төп йөкмәткеһен аңлап, һоралған мәғлүмәтте аңлап (тексты тыңлау өсөн — 2 минутҡа тиклем) ҡабул итеү;

– айырым таныш булмаған һүҙҙәрҙе үҙ эсенә алған ауыр булмаған текстарҙы үҙаллы уҡыу; ҡуйылған коммуникатив бурыстарға яраҡлы текстың йөкмәткеһен аңлау тәрәнлеге, кәрәкле мәғлүмәтте аңлау, мәғлүмәтте тулыһынса аңлау (уҡыу өсөн текстың күләме — 200–350 һүҙ), тулы булмаған тексты (таблицалар, диаграммалар) һәм уларҙа күрһәтелгән мәғлүмәтте аңлау, текста төп күренештәрҙең эҙмә-эҙлелеген билдәләү;

– телде мәҙәниәт һәм халыҡ тарихы менән тығыҙ бәйләнешен билдәле миҫалдар аша күрһәтеү;

– башҡорт телмәренең мәҙәни нормаларын Рәсәйҙә йәшәүсе башҡа халыҡтарҙың мәҙәни ҡағиҙәләре менән сағыштырыу;

– башҡорт телмәр этикет нигеҙендә ятыусы (тупаҫ һүҙҙәрҙе, һөйләштә ҡәтғи тыйыуҙарҙы һ.б ҡулланыуҙы тыйыу) аралашыуҙың этикет принциптарын ҡулланыу; башҡорт вербаль булмаған нормаларҙы һаҡлау;

– үҙендең һәм башҡа кешенең телмәрендә булған хаталарҙы хәҙерге башҡорт әҙәби теле нормалары күҙлегенән анализлау һәм баһалау;

– һорауҙарға яуап бирә белеү, башҡорт телендә һорауҙар биреү, бирелгән темаға картина буйынса һөйләмдәр төҙөү;

– аңлатмалы һүҙлек, синоним, антоним һүҙлектәр; грамматик һүҙлектәр һәм белешмәләр, шул иҫәптән мультимедийный һүҙлектәр ҡулланыу; орфографик һүҙлектәр һәм пунктуация буйынса белешмәләр ҡуллана белеү;

– тексты төп билдәләренә ярашлы булыу күҙлегенән анализлау; уның уның йөкмәткеһен аңлау, текст йөкмәткеһе буйынса фекер алышыу;

– текст буйынса һорауҙар, план төҙөү, уға яраҡлы текст йөкмәткеһен һөйләү;

– телдән һәм яҙма телмәрҙә ярҙамсы һүҙ төркөмдәрен (теркәүес, бәйләүес, киҫәксә, мөнәсәбәт һүҙҙәр, ымлыҡ, оҡшатыу һүҙҙәрен) таныу һәм ҡулланыу;

– ярҙамсы һүҙ төркөмдәренә дөйөм характеристика биреү; уларҙың үҙаллы һүҙ төркөмдәренән айырмалы яҡтарын билдәләү;

– мәғәнәләре һәм стилистик үҙенсәлектәренә ярашлы бәйләүестәрҙе телмәрҙә ҡулланыу; уларҙы дөрөҫ яҙыу нормаларын һаҡлау;

– киҫәксәләрҙең морфологик билдәләрен, телмәрҙәге, синтаксик вазифаларын билдәләү;

– мөнәсәбәт һүҙҙәрҙең синтаксик ролен билдәләү; мөнәсәбәт һүҙҙәрҙең мәғәнәһен һәм телмәрҙә ҡулланышын аңлау;уларҙы һөйләү телмәрендә һәм матур әҙәбиәт әҫәрҙәрендә ҡулланыу үҙенсәлектәрен характерлау;

– телмәрҙә мөнәсәбәт һүҙҙәрҙе дөрөҫ ҡулланыу һәм дөрөҫ яҙыу нормаларын һаҡлау;

– телмәрҙә ымлыҡтарҙың ролен аңлатыу; һөйләү телмәрендә һәм матур әҙәбиәттә ымлыҡтарҙың ҡулланыу үҙенсәлектәрен характерлау;

– оҡшатыу һүҙҙәрен телмәрҙә ҡулланыу һәм дөрөҫ интонация менән уҡырға өйрәтеү; яҙыуҙа тыныш билдәләрен дөрөҫ ҡуйыу.

8 КЛАСС

Уҡыу йылы аҙағына 8 класс уҡыусылары эйә булыу күнекмәләре:

– төрлө төрҙәге диалог алып барыу (этикет характерындағы диалог, диалог – хәрәткә өндәү, диалог-һорашыу; төрлө төрҙәге диалогты үҙ эсенә алған ҡатнаш диалог)(һәр бер аралашыусының 17-гә тиклем реплика)

– тематик йүкмәткеле телмәр кимәлдә төрлө төрҙәге монологик хәбәрҙәр булдырыу (һүрәтләү, шул иҫәптән характеристика, хәбәр итеү) тематик йөкмәткеле телмәр кимәлдә (монологик сығыштың күләме — 17–19 фраза); уҡылған текстың төп йөкмәткеһен һөйләү (күләме — 17–19 фраза);

– башҡарылған проект эшенең һөҙөмтәләрен ҡыҫҡаса еткереү (күләме — 17–19 фраза);

– уҡылған тексты ҡабул итеү һәм ауыр булмаған шул уҡ кимәлдәге тексты аңлау; ҡуйылған коммуникатив бурыстарға ярашлы таныш булмаған һүҙҙәрҙе үҙ эсенә алған ауыр булмаған текстарҙы аңлау: төп йөкмәткеһен аңлап, һоралған мәғлүмәтте аңлап (тексты тыңлау өсөн — 2,5 минутҡа тиклем); текстың йөкмәткеһен алдағы хәбәр итеүҙәргә ҡарап күҙаллау;

– айырым таныш булмаған һүҙҙәрҙе үҙ эсенә алған ауыр булмаған текстарҙы үҙаллы уҡыу; ҡуйылған коммуникатив бурыстарға яраҡлы текстың йөкмәткеһен аңлау тәрәнлеге, кәрәкле мәғлүмәтте аңлау, мәғлүмәтте тулыһынса аңлау (уҡыу өсөн текстың күләме — 300–450 һүҙ), тулы булмаған тексты (таблицалар, диаграммалар) һәм

уларҙа күрһәтелгән мәғлүмәтте аңлау, текста төп күренештәрҙең эҙмә-эҙлелеген билдәләү;

– тексты ҡайтанан эшкәртеү күнекмәләрен үҙләштереү: уҡылған тексҡа план төҙөү (ябай, ҡатмарлы) артабан тексты телдән һәм яҙма формала йөкмәкеһен һөйләү маҡсаты менән; уҡылған һәм тыңланған текста төп һәм икенсел мәғлүмәтте айырып алыу; текст йөкмәткеһен һөйләү; тексты мәғлүмәти эшкәртеү сараларын ҡулланыу; төрлө сығанаҡтарҙан, шулай уҡ лингвистик һүҙлектәрҙән һәм белешмәләрҙән мәғлүмәт алыу һәм уны уҡыу-уҡытыу эшмәкәрлегендә ҡулланыу;

– синтаксистың төп берәмектәрен (һүҙбәйләнеш, һөйләм) таныу;

– һөйләмдең грамматик нигеҙен табыу: баш һәм эйәрсән киҫәктәрҙе таныу;

– эйә менән хәбәр араһында һыҙыҡ ҡуйылыу нормаларын ҡулланыу;

– әйтелеү маҡсаты, эмоциональ биҙәлеше буйынса һөйләмдәрҙе таныу; уның интонацион һәм мәғәнәүи үҙенсәлектәрен характерлау (ҡабатлау);

– өйрәнелгән тыныш билдәләренең функцияһын аңлау; һүҙбәйләнеш, уның һөйләмдән айырмаһын билдәләү;

– телмәр практикаһында һүҙбәйләнештәрҙе төҙөү нормаһын ҡулланыу;

– һөйләмдең төп билдәләрен, телдән һәм яҙма телмәрҙә һөйләмдәрҙе төҙөү сараларын характерлау;

– әйтелеү маҡсаты, эмоциональ биҙәлеше буйынса һөйләмдәрҙе таныу; уның интонацион һәм мәғәнәүи үҙенсәлектәрен характерлау;

– һөйләмдең баш һәм эйәрсән киҫәктәре барлығы, тулы һәм кәм һөйләмдәр (кәм һөйләмдәрҙең диалогик телмәрҙә ҡулланыу үҙенсәлектәрен аңлау) яғынан таныу;

– социомәҙәни белем һәм күнекмәләрҙе үҙләштереү; шәхес- ара һәм мәҙәни- ара аралашыуҙы тормошҡа ашырыу;

– тыуған илеңә, үҙ республикаңа ҡарата (мәҙәни саралар һәм күренештәр; күренекле урындар, бөйөк шәхестәр) ҡарата ғорурлыҡ тойғоһон белдереү;

– көндәлек аралашыу ситуацияларында (объектың урынлашыу урынын, унда бара торған маршрутты һ.б) сит илдән килгән ҡунаҡтарға аңлатыу;

– һайлап алынған тематик йөкмәтке кимәлендә официаль һәм официаль булмаған аралашыу ситуацияһында телмәр төрлөлөгөн аңлау;

– телмәр эшмәкәрлеге төрҙәрендә (һөйләү һәм яҙыу телмәрендә) коммуникатив мәсьәләләрҙе хәл итеү өсөн бер - нисә вариантты ҡарау.

9 КЛАСС

Уҡыу йылы аҙағына 9 класс уҡыусылары эйә булыу күнекмәләре:

– үҙ эсенә төрлө төрҙәге диалогтарҙы телмәр этикет нормаларын һаҡлап алып барыу (һәр бер аралашыусының 20-гә тиклем реплика)

– тематик йүкмәткеле телмәр кимәлдә төрлө төрҙәге монологик хәбәрҙәр булдырыу (һүрәтләү, шул иҫәптән характеристика, хәбәр итеү) тематик йүкмәткеле телмәр кимәлдә (монологик сығыштың күләме — 20–22 фраза); уҡылған текстың төп йөкмәткеһен һөйләү (күләме — 20–22 фраза);

– башҡарылған проект эшенең һөҙөмтәләрен ҡыҫҡаса еткереү (күләме — 20–22 фраза);

– уҡылған тексты ҡабул итеү һәм ауыр булмаған шул уҡ кимәлдәге тексты аңлау; ҡуйылған коммуникатив бурыстарға ярашлы таныш булмаған һүҙҙәр үҙ эсенә алған ауыр булмаған текстарҙы аңлау: төп йөкмәткеһен аңлап,

һоралған мәғлүмәтте аңлап (тексты тыңлау өсөн — 3,5 минутҡа тиклем); текстың йөкмәткеһен алдағы хәбәр итеүҙәргә ҡарап күҙаллау;

– тексты ҡайтанан эшкәртеү күнекмәләрен үҙләштереү: уҡылған тексҡа план төҙөү (ябай, ҡатмарлы) артабан тексты телдән һәм яҙма формала йөкмәкеһен һөйләү маҡсаты менән; уҡылған һәм тыңланған текста төп һәм икенсел мәғлүмәтте айырып алыу; текст йөкмәткеһен һөйләү; тексты мәғлүмәти эшкәртеү сараларын ҡулланыу; төрлө сығанаҡтарҙан, шулай уҡ лингвистик һүҙлектәрҙән һәм белешмәләрҙән мәғлүмәт алыу һәм уны уҡыу-уҡытыу эшмәкәрлегендә ҡулланыу;

– бирелгән темаға сығышыңды презентация формаһында күрһәтеү; тыңланған йә уҡылған фәнни-уҡыу-уҡытыу текстарҙың йөкмәткеһен схема формаһында күрһәтеү; таблица, схема йөкмәткеһен текст төрөндә күрһәтеү;

– үҙ тексыңды төҙөгәндә текст, конспект төҙөү нормаларын ҡулланыу;

– үҙеңдең һәм кешенең телмәрен уның коммуникатив талаптарға һәм тел дөрөҫлөгөнә тап килеү күҙлегенән баһалау; телмәр етешһеҙлектәрен төҙәтеү, тексты редакторлау;

– ябай һәм ҡушма һөйләмдәрҙең структур үҙенсәлектәрен һәм башҡорт телендә төрлө коммуникатив төрҙәге һөйләмдәрҙе белеү һәм аңлау;

– яҙма һәм яңғыраған текста, телдән һәм яҙма телмәрҙә ябай һөйләм, һөйләмдең баш һәм эйәрсән киҫәктәре, бер составлы һәм ике составлы һөйләмдәр, тиң киҫәкле һөйләмдәрҙе таныу;

– телдән һәм яҙма телмәрҙә тематик йөкмәткеле телмәр сиктәрендә (төп милли байрамдар, ғөрөф-ғәҙәттәр, традициялар) киң ҡулланылышлы тематик фон (фоновой) лексиканы белеү һәм ҡулланыу;

– телмәр үҙ контроленде тормошҡа ашырыу; телдән һәм яҙма сығыштарҙы тел биҙәлеше, ҡуйылған

коммуникатив мәсьәләләрҙе өлгәшеүҙең эффектлығы күҙлегенән баһалау;

– баш (эйә менән хәбәр) һәм эйәрсән киҫәктәрҙе (аныҡлаусы, тултырыусы, хәлдәр (ваҡыт, урын, сәбәп, маҡсат, рәүеш, шарт, күләм-дәрәжә, кире) таныу;

– бер составлы һөйләмдәрҙе, уларҙың грамматик билдәләрен; бер составлы һөйләмдәрҙең төрҙәрен (билдәле эйәле һөйләм, билдәһеҙ эйәле һөйләм, эйәһеҙ һөйләм, атама һөйләм) таныу; телмәрҙә бер составлы һөйләмдәрҙе ҡулланыу үҙенсәлектәрен айырыу;

– тиң киҫәкле һөйләмдәрҙе таныу; уларҙы дөрөҫ интонация менән уҡыу; телдән һәм яҙма телмәрҙә ҡулланыу;

– тиң киҫәкле һөйләмдәрҙә тыныш билдәләре ҡуйылыу нормаларын, дөйөмләштереүсе һүҙҙәре булған тиң киҫәкле һөйләмдәрҙә тыныш билдәләре ҡуйылыу нормаларын ҡулланыу;

– ҡушма һөйләмдәрҙе таныу һәм уларҙың ябай һөйләмдәр менән айырмалы яҡтарын билдәләү;

– хәҙерге башҡорт әҙәби теленең синтаксик нормаларын; һүҙбәйләнештәрҙе төҙөү, ябай һәм ҡушма һөйләмдәрҙе төҙөү нормаларын һаҡлау

– хәҙерге әҙәби тел нормаһы күҙлегенән үҙ телмәреңде һәм сит кешенең телмәрен анализлау; телмәрҙе хәҙерге әҙәби телдең төп нормаларына яраҡлы булыуын иҫәпкә алып төҙәтеү;

– социомәҙәни портрет һәм Тыуған илдең, республиканың мәҙәни мираҫы тураһындағы төп белемгә эйә булыу.

Программа нигеҙендә федераль дәүләт белем биреү стандарттарының методологияһын тәшкил иткән системалы-эшмәкәрлекле йүнәлеш ята. Тәрбиәүи программалар формалаштырылған маҡсатлы өҫтөнлөккә йүнәлдерелгән

Программа «Башҡортостан Республикаһының Дәүләт (башкорт) теле» уҡыу предметы буйынса эш программалары төҙөүгә йүнәлеш булып тора.

Программа башҡорт теле уҡытыусылары өсөн белем биреүҙә яңы тенденциялар һәм актив методикалар ҡулланыуға йүнәлдерелгән.

Программа уҡытыусыға:

4) башҡорт теле уҡытыу процесында Федераль дәүләт белем биреү стандарттарында формалашҡан шәхсән, предмет, метапредмет һөҙөмтәләргә өлгәшеүҙең хәҙерге йүнәлештәрен тормошҡа ашырыу;;

5) «Башҡортостан Республикаһының Дәүләт (башкорт) теле» уҡыу предметының планлаштырылған һөҙөмтәләрен һәм йөкмәткеһен федераль дәүләт белем биреү стандарттарына; төп дөйөм белем биреү өлгө төп дөйөм белем биреү программаһына; өлгө тәрбиә программаһына яраҡлы һәр уҡыу йылына билдәләү һәм структурлаштырыу;

6) билдәле бүлек/теманы өйрәнеүгә бүленгән яҡынса уҡыу сәғәттәрен, шулай уҡ бүлек/теманың уҡыу материалын үҙләштереүгә тәҡдим ителгән төп уҡыу эшмәкәрлеген ҡулланып, тәғәйен класс үҙенсәлектәрен иҫәпкә алып, календарь-тематик планлаштырыуҙы эшкәртеү.

Программа йөкмәткеһе Федераль дәүләт белем биреү стандарттарының «Туған тел һәм туған әҙәбиәт» предмет өлкәһендә бирелгән төп дөйөм белем биреүҙә төп дөйөм белем биреү программаһының талаптар өлөшөндәге өлгәшелгән һөҙөмтәләрҙе үҙләштереүҙе тәьмин итә.

Программа нигеҙендә федераль дәүләт стандарттарының методологияһын тәшкил иткән системалы-эшмәкәрлекле йүнәлеш ята.

«БАШҠОРТОСТАН РЕСПУБЛИКАҺЫНЫҢ
ДӘҮЛӘТ (БАШҠОРТ) ТЕЛЕ» УҠЫУ ПРЕДМЕТЫНА ДӨЙӨМ ХАРАКТЕРИСТИКА

Башҡортостан Республикаһының ҡануниәтенә һәм Федераль дәүләт белем биреү стандарттарына яраҡлы «Туған тел һәм туған әҙәбиәт» предмет өлкәһендә «Башҡортостан Республикаһының Дәүләт (башҡорт) теле» уҡыу предметы Башҡортостан Республикаһы биләмендә дәүләт һәм муниципаль белем биреү ойошмаларында урынлашҡан Башҡортостан Республикаһының ҡануниәттәренә һәм Төп дөйөм белем биреү Федераль дәүләт белем биреү стандарттарына ярашлы бәлиғ булмаған уҡыусыларҙы «Башҡортостан Республикаһының Дәүләт (башҡорт) теле» уҡыу предметына өйрәтеү ата-әсәләрҙең (законлы вәкәләтлеләр) ғаризалары нигеҙендә ойошторола.

«Башҡортостан Республикаһының Дәүләт (башҡорт) теле» уҡыу предметын өйрәнеү гуманитар циклындағы «Рус теле», «Әҙәбиәт» һәм башҡа уҡыу предметтары менән дисциплинар бәйләнеште булдырыуҙы иҫәпкә ала.

Башҡорт теле, үҙенең аралашыуҙа һәм фекерҙе сағылдырыуҙа төп функцияһын үтәп, шәхес ара һәм кешеләргә социаль үҙ-ара бәйләнеште тәьмин итә, аңды, үҙ аңынды һәм шәхестең онъяға ҡарашын формалаштырыуҙа ҡатнаша, мәғлүмәтте, мәҙәни традицияларҙы, Башҡортостан Республикаһының башҡорт һәм башҡа халыҡтарҙың тарихын һаҡлау һәм тапшырыуҙың төп сараһы булып тора.

«Башҡортостан Республикаһының Дәүләт (башҡорт) теле» уҡыу предметын өйрәнеү гуманитар циклдағы “Рус теле”, “Әҙәбиәт” предметтары менән бәйләнеште күҙ уңында тота.

Башҡорт теле, үҙенең аралашыу һәм фекер сағылдырыуҙың төп функцияһын үтәү барышында, шәхес-ара һәм кешеләрҙең социаль үҙ-ара бәйләнештә булыуын тәьмин итә, аңды, үҙаңынды һәм шәхестең донъяға ҡарашын формалаштырыуҙа ҡатнаша, мәғлүмәтте, мәҙәни традицияларҙы, Башҡортостан Республикаһындағы башҡорт һәм башҡа

халыҡтарҙың традицияларын һаҡлау һәм тапшырыуҙа мөһим сара булып тора.

«Башҡортостан Республикаһының Дәүләт (башҡорт) теле» курсы уҡыусыларҙың әхлаҡи һәм коммуникатив мәҙәниәтен камиллаштырыуға, уның интеллектуаль һәм ижади һәләтен, аң, хәтер һәм фараз итеүен, үҙаллы уҡыу эшмәкәрлеген үҫтереүгә йүнәлдерелгән.

Башҡорт телен уҡытыу йөкмәткеһе кешенең уҡыу күнекмәләрен берләштергән кеүек функциональ грамоталыҡты үҫтереүгә, тексты аңлау, төрлө форматтағы текстарҙа мәғлүмәтте ҡулланыу, үҙ маҡсатыңа өлгәшеү өсөн уны баһалау, үҙеңдең белем һәм мөмкинлектәреңде киңәйтеү, социаль тормошта ҡатнашыуға йүнәлдерелгән.

Уҡыу предметының йөкмәткеһе дәрестән тыш эшмәкәрлектә тормошҡа ашырыла ала: предмет аҙналары, экскурсиялар, тематик саралар, олимпиадалар, конкурстар, түңәрәктәр эше, театрға барыу, һуңынан анализ үткәреү менән фильмдар ҡарау һ.б.

«БАШҠОРТОСТАН РЕСПУБЛИКАҺЫНЫҢ ДӘҮЛӘТ (БАШҠОРТ) ТЕЛЕ» УҠЫУ ПРЕДМЕТЫНЫҢ ӨЙРӘНЕҮ МАҠСАТ ҺӘМ БУРЫСТАРЫ

«Башҡортостан Республикаһының Дәүләт (башҡорт) теле» уҡыу предметының өйрәнеүҙең **маҡсаты** уҡыусыларҙа телмәр эшмәкәрлеген төп төрҙәрендә (аудирование, һөйләү, уҡыу, яҙыу) коммуникатив компетенцияны формалаштырыу.

«Башҡортостан Республикаһының Дәүләт (башҡорт) теле» уҡыу предметының өйрәнеүҙең **бурыстары:**

– телмәр тотҡарлығын һәм башҡорт телен аралашыу сараһы булараҡ ҡулланыуҙы үтеү өсөн уңайлы психологик климат булдырыу;

– яңы теманы үҙләштереү барышында уҡыусыларҙың шәхси сифаттарын, уларҙың күҙҙаллауын, иғтибарын, хәтерен үҫтереү;

– элементар лингвистик күҙҙаллауҙы үҙләштереүгә йүнәлдерелгән, уҡыусыларҙың элементар кимәлдә телдән һәм яҙма телмәрен үҙләштереү өсөн аңлайышлы һәм кәрәкле булған лингвистик күҙҙаллауҙы киңәйтеү.

«БАШҠОРТОСТАН РЕСПУБЛИКАҺЫНЫҢ
ДӘҮЛӘТ (БАШҠОРТ) ТЕЛЕ» УҠЫУ ПРЕДМЕТЫ
ПРОГРАММАҺЫНЫҢ ТӨП ЙӨКМӘТКЕЛЕ ЙҮНӘЛЕШЕ

Программаның беренсе блогында – **«Мин һәм минең донъям» -** программаһы тәрбиәүи маҡсаттарға йүнәлдерелгән, иң мөһиме, баланы тышҡы һәм үҙ донъяһы менән аңлашып йәшәүгә өйрәтеү. Блок күберәк телдән һәм яҙма телмәрҙе үҫтереүгә йүнәлдерелгән.

Икенсе блок **«Башкортостан –минең тыуған яғым»** – халыҡтар дуҫлығы менән бәйләнгән; Рәсәйҙең үткәне, бөгөнгөһө, киләсәге, уның башҡа илдәр менән мөнәсәбәте; тыуған яҡтың тарихы һәм хәҙерге тормош, күренекле урындар, тарихи ерҙәр; мәҙәниәт, халыҡ байрамдары һәм йолалары; Республикала йәшәүсе башҡорт һәм башҡа халыҡтарҙың көнкүреше һәм тормош эшмәкәрлек үҙенсәлектәре. Материал толерантлыҡ, мәҙәниәт диалогы һәм бер-береңә ихтирам принциптары нигеҙендә шәхестең рәсәй гражданлыҡ йәмғиәтен төҙөү бөрыстарына яуап биреүсе шәхес сифаттарын тәрбиәләү һәм үҫтереүгә йүнәлдерелгән.

Өсөнсө блок **«Тыуған яҡтың тәбиғәте»** – Башҡортостан тәбиғәте, тыуған яҡтың үҫемлек һәм хайуандар донъяһының төрлөлөгө, климат үҙенсәлектәре һәм экологик проблемалар менән таныштыра. Был блок темаларҙа үҙләштереү һөҙөмтәһендә уҡыусыларҙа тәбиғәткә ҡарата һаҡсыл ҡараш формалаша һәм уларҙың аң-белем даирәһе

киңәйә.

Тәҡдим ителгән Программа эш программа төҙөүселәргә йүнәлеш булып хеҙмәт итә. Эш программаһы авторҙары үҙаллы уҡыу материалының эҙмә-эҙлелеген, уның күләмен, эшмәкәрлек төрҙәрен билдәләй ала.

«БАШҠОРТОСТАН РЕСПУБЛИКАҺЫНЫҢ ДӘҮЛӘТ (БАШҠОРТ) ТЕЛЕ» УҠЫУ ПРЕДМЕТЫНЫҢ УҠЫУ ПЛАНЫНДАҒЫ УРЫНЫ

Төп дөйөм белем биреү федераль дәүләт белем биреү стандарттарына яраҡлы «Туған тел» уҡыу предметы «Туған тел һәм туған әҙәбиәт» предмет өлкәһенә инә.

«Башҡортостан Республикаһының Дәүләт (башҡорт) теле» уҡыу предметын өйрәнеүгә 34 сәғәт бирелә: (аҙнаға 1 сәғәт)

Белем биреү ойошмалары уҡыу предметын өйрәнеүгә бүленгән, белем биреү мөнәсәбәтендә ҡатнашыусылар формалаштырған план өлөшөндәге сәғәттәр иҫәбенән үҙаллы сәғәттәр һанын арттыра ала.

Эш программаһына ҡушымта №1

2025-2026 уҡыу йылына 5- 9-сы кластар өсөн башҡорт теленән календарь - тематик план

Башҡорт һәм инглиз телдәре уҡытыусыларының методик берекмә ултырышында ҡаралды, протокол №__1_«28» __август__2025 й._____
МДБББУ 2 -се Ҡариҙел урта дөйөм белем биреү мәктәбе директорының приказы № 334 «28» август 2025 йыл

Календарь-тематик план

5А,5Б

№ т/б (дәрес һаны)	Дәрестең темаһы	Иҫкәрмә Өй эше	Үткәреү ваҡыты	Фактик Үткәреү
1.	Белем көнө.	1-се күнегеү, 3 һөйләм төҙөргә.		
2.	Ф. Ғөбәйҙуллина «Рәйфә мәктәпкә бара». Башҡорт теленең өн – хәрефтәре.	10-сы бит, 14-се күнегеү, шиғырҙы тасуири уҡырға.		
3.	**Старт контроль күсереп яҙыу «Көҙгө урман».** Шүлгәнташ мәмерйәһе. Исем.	13-сө бит, йөкмәткеһен әҙерләргә,20 –се күнегеү, яҙырға.		
4.	С.Әлибаев «Яҡшы». Һөйләмдә һүҙҙәр тәртибе.	18-се бит, 28-се күнегеү, шиғырҙы тасуири уҡырға.		
5.	Башҡортостанда көҙ.	Көҙ тураһында 3 һөйләм төҙөргә.		
6.	Танышыу.	25-се бит, 19-сы күнегеү, тексты уҡырға.		
7.	Беҙҙең ғаилә.	32 –се бит,27 –се күнегеү, һорауҙарға яуап бирергә.		
8.	Яңы фатир.Яңғыҙлыҡ һәм уртаҡлыҡ исемдәр.	31-се бит, 26-сы күнегеү, тексты уҡырға.		
9.	Башҡортостан йылғалары. Ҡылым.	34-се бит, 3-сө күнегеү, яҙырға.		
10.	Сыбар тауыҡ. Сифат.	35-се бит, 36-сы күнегеү, йөкмәтке һөйләргә.		
11.	Ф.Рәхимғолова «Беҙҙең әсәй”.Зат алмаштары.	36-сы бит, 38-се күнегеү, шиғырҙы тасуири уҡырға.		
12.	Йыл миҙгелдәре. Дүрт миҙгел. Һорау алмаштары.	46-сы бит, 3-сө күнегеү, шиғырҙы тасуири уҡырға.		
13.	Уҡыу техникаһын тикшереү.	53-сө бит, 19-сы күнегеү, тасуири уҡырға.		
14.	**Контроль эш.Тест.**	Яраткан миҙгел тураһында һөйләргә		

		әҙерләнергә.		
15.	К. Ушинский «Дүрт теләк».Күрһәтеү,билдәһеҙлек алмаштары.	53-сө бит, 19-сы күнегеү, тасуири уҡырға.		
16.	Л. Толстой. «Бабай менән һыу инәһе».Билдәләү, юҡлыҡ алмаштары.	64 –се бит, 46- сы күнегеү, укырға.		
17.	Урал – башҡорт иле. Ҡушма исемдәр.	68-се бит,6 -сы күнегеү.		
18.	Г. Ситдикова «Республикабыҙҙың тыуған көнө!» Һан.	73-74-се биттәр, 18-се күнегеү, 2-се һорауға яуап бирергә.		
19.	Өфө – Башҡортостандың баш ҡалаһы.	Кроссворд төҙөргә.		
20.	С. Юлаев «Уралым». Башҡортостан байлыҡтары.	77-се бит, 23-сө күнегеү, шиғырҙы уҡырға.		
21.	И. Ғүмәрова «Уңған ҡыҙ».	82-се бит, 1-се күнегеү, тасуири уҡырға.		
22.	Ф. Иҫәнғолов «Алдаҡсы йондоҙҙар».	89-90-сы биттәр,3-сө күнегеү, уҡырға, 4-се кунегеү,яҙырға.		
23.	З. Биишева «Ауырыуҙан ҡотолдо».	89-сы бит, 3-сө күнегеү, йөкмәтке һөйләргә.		
24.	А.Исмәғилев «Яуа ҡарҙар...»	98-се бит, 8-се күнегеү, уҡырға.		
25.	Үтелгәндәрҙе ҡабатлау.	100 – сө бит, 4 - се күнегеү, тасуири уҡырға.		
26.	Аҙыҡ-түлек. Синонимдар.	102 –се бит,9 –сы күнегеү, диалог төҙөргә.		
27.	Г. Абдулхаева «Икмәк үткән юл».	105-се бит, 12-се күнегеү, уҡырға.		
28.	Ә. Ихсан «Әсә рәхмәте».Антонимдар.	115-116-сы биттәр, 13-сө күнегеү, йөкмәтке һөйләргә.		
29.	Яҙ етте. Омонимдар.	121-се бит, 4-се күнегеү, уҡырға.		
30.	Ҡоштар- беҙҙең дуҫтар.	125 – се бит, 15 –се күнегеү, текст төҙөргә.		
31.	9 Май – Еңеү байрамы.	126-сы бит, 19-сы күнегеү, «Еңеү көнө» ,тасуири уҡырға.		

32.	**Контроль күсереп яҙыу «Суфия».**	155-се бит, «Дуҫтар» тексын уҡырға.		
33.	Уҡыу техникаһын тикшереү.	135 – се бит, 12 – се күнегеү,текст төҙөргә.		
34	Үтелгәндәрҙе ҡабатлау.	Әҙәби китаптар уҡырға.		

Календарь-тематик план
6 А,Б класс

№ т/б	Дәрестең темаһы	Иҫкәрмә Өй эше	Үткәреү ваҡыты	Фактик үткәреү
1.	Белем байрамы менән! Һаумы, мәктәп!Башҡорт теленең алфавиты. Башҡорт теленең үҙенсәлекле өндәре.	4-се бит, 1-се күнегеү, шиғырҙы тасуири уҡырға.		
2.	Мәктәп һәм уҡыу кәрәк-яраҡтары. Исем.	11-се бит, 16-сы күнегеү, һүҙбәйләнештәр төҙөргә.		
3.	**Инеү контроль күсереп яҙыу "Сәскә- сәғәттәр».** Ҡоштар – беҙҙең дуҫтар. Текст.Диалог.	15-се бит,24-се күнегеү, уҡырға.		
4.	<u>К.Кинйәбулатова «Көҙҙәр еткәс».Һан.Ябай һәм ҡушма һандар.</u>	18-се бит, тасуири уҡырға.		
5.	Тыуған ерем – Башҡортостан.	22- се бит , шиғырҙы тасуири уҡырға.		
6.	Г.Юнысова « Башҡортостан – дуҫлыҡ иле»	20 – се бит,34 – се күнегеү,уҡырға.		
7	Салауат Юлаев " Тыуған илем".	Шиғырҙы тасуири уҡырға.		
8	Нимә ул дуҫлыҡ? Һан төркөмсәләре: төп һандар.	Һандар менән һөйләмдәр яҙырға.		
9.	Ысын дуҫ ниндәй була?	Дуҫтар һүҙенә кроссворд төҙөргә.		
10.	Дуҫлыҡ ауыр саҡта һынала.	Йөкмәткеһен һөйләргә.		
11.	<u>**Кластан тыш уҡыу. Әкиәттәр.**</u>	54 – се бит,20 -се күнегеү, уҡырға.		
12.	Дуҫлыҡ монументы. Рәт һандары.	Рәт һандары менән һөйләмдәр яҙырға.		
13.	Ҡыш. Йыйыу һандары.	56- сы бит, шиғырҙы тасуири уҡырға.		
14.	<u>**Контроль эш.Тест.**</u>	56 –сы бит,2 – се күнегеү, уҡырға.		
15.	Ҡышлаусы ҡоштар. Бүлем һәм сама һандары.	58 –се бит, уҡырға.		
16.	Г.Якупова "Уртаҡ ҡыш".Кәсер һандары.	60 –сы бит, тасуири уҡырға.		
17.	Ҡышын йәнлектәр.	65-се бит, 15 -се күнегеү тасуири уҡырға.		
18.	Н.Нәжми."Ҡыш". Рәүеш.	70 – се бит,28 - се күнегеү,		

		уҡырға, рәүештәр менән һөйләмдәр яҙырға.		
19.	И.Кинйәбулатов ижады.	76- сы бит,35 -се күнегеү,мәҡәлдәр уҡырға.		
20.	«Ишәк, эт,бесәй, әтәс” әкиәте.	Тасуири уҡырға.		
21.	Р.Фазлыеваның “Күркә менән әтәс” әкиәте буйынса кластан тыш уҡыу.	77-78 –се бит, уҡырға.		
22.	Телефондан һөйләшеү.	75 –се бит,32 -се күнегеү, диалог уҡырға.		
23.	К.Кинйәбулатова «Аҡ нур булып балҡыны».	80-се бит,43-сө күнегеү.		
24.	Үтелгәндәрҙе ҡабатлау.	80 – се бит,42 –се күнегеү, тәржемә итергә.		
25.	Минең көн режимым.	«Минең бер көнөм» - һөйләргә әҙерләнергә.		
26.	Яҙ килә, яҙ!	83 –сө бит,7 -се күнегеү, мәҡәлдәр уҡырға.		
27.	Кәтибә Кинйәбулатова “Ҡарғалар йыры».	87-се би,12 –се күнегеү, хикәйә төҙөргә.		
28.	Ф.Рәхимғолова “Апрель йылмая».	92 –се бит,17 –се күнегеү, ребус сисергә.		
29.	Яҙ байрамдары.	93- сө бит, картина буйынса һөйләмдәр төҙөргә.		
30.	Еңеү көнө.	94-се бит,шиғыр уҡырға.		
31.	Һаумы, йәй!	108 –се бит,9 –сы күнегеү, тасуири уҡырға.		
32.	**Йомғаҡлау контроль эше.**	112 –се бит,тасуири уҡырға.		
33.	Й.Солтанов “Тыуған еркәйем”.	115 –се бит,24 -се күнегеү, уҡырға.		
34.	Үтелгәндәрҙе ҡабатлау.	Әҙәби китаптар уҡырға.		

Календарь-тематик план
7 А класс

№ т/б	Дәрестең темаһы	Иҫкәрмә Өй эше	Үткәреү ваҡыты	Фактик үткәреү
1.	1 сентябрь - Белем байрамы. 6-сы класта үтелгәндәрҙе ҡабатлау.	«Минең йәйге ялым» темаһына хикәйә төҙөргә.		
2.	М.Кәрим «Уҡытыусыма» шиғыры.	5-се бит, шиғырҙы тасуири уҡырға.		
3.	**Инеү контроль күсереп яҙыу ”Башҡортостан-йырҙар иле”.** Шифалы үләндәр.	13-сө бит, 17-се күнегеү, тәржемә итергә.		
4.	«Алтын башаҡтар» әкиәте.	18-19-сы биттәр, 3-сө күнегеү, уҡырға, йөкмәтке һөйләргә.		
5.	Т.Йосопов «Икмәк еҫе».	23-24 –се биттәр, шиғырҙы тасуири уҡырға.		
6.	Бал ҡорто.	26-сы бит, 15-се күнегеү, уҡырға.		
7.	М.Кәрим «Башҡортостан».	31-се бит, тасуири уҡырға.		
8	Башҡорт халыҡ йыры «Урал».	32-33-сө биттәр, тасуири уҡырға.		
9.	Рәми Ғарипов «Урал йөрәге».	34-35-се биттәр, шиғырҙы тасуири уҡырға.		
10.	Хәсән Назар «Урал имәне».	37-се,10-сы күнегеү, яҙырға.		
11	Арҡайым.	40 –сы бит, 16- сы күнегеү,һөйләмдәр төҙөргә.		
12.	Беҙҙең ғаилә – ярышта. Диалог.	44-се бит, 4-се күнегеү.		
13.	Нәжип Иҙелбай «Беҙҙең катокта».	46-сы бит, 10-сы күнегеү, шиғырҙы тасуири уҡырға.		
14.	**Контроль эш.Тест.**	48-се бит, 14-се күнегеү, һөйләмдәр төҙөргә.		
15.	Башҡортостанда спорт төрҙәре. Һүҙлек менән эш.	54 – се бит, 27 –се күнегеү, уҡырға.		
16.	Ғилемдар Рамазанов «Яңы йыл менән». Һөйләмдә һүҙҙәр тәртибе.	56-сы бит, 28-се күнегеү, тасуири уҡырға.		
17.	Кәүсәриә Шафиҡова «Әсәй күҙҙәре».	60-сы бит, шиғырҙы тасуири уҡырға		
18.	Башҡорт халыҡ әкиәте «Ҡошҡа әйләнгән әбей».	63-64-се биттәр, йөкмәтке һөйләргә.		
19.	Дуҫым, серҙәшем. Һүҙлек менән эш.	Дуҫлыҡ тураһында мәҡәлдәрҙе иҫтә ҡалдырырға.		
20.	Ф. Рәхимғолова «Беҙҙең әсәй». Бәйләүестәрҙең дөрөҫ яҙылышы.	73-74 –се битттәр,уҡырға, бәйләүестәр менән һөйләмдәр яҙырға.		
21.	Шәриф Бикҡолов «Атай менән өләсәй». Теркәүес.	76-сы бит, 29-сы күнегеү, тасуири уҡырға		
22.	Йыһат Солтанов «Ҡәнәфер сәскәһе». Теҙеү теркәүестәре.	78-се бит, 30-сы күнегеү.		

23.	Яҙ килә.	Яҙ тураһында һынамыштар.		
24.	Хөсәйен Әхмәтов «Тыуған ауылым».Эйәртеү теркәүестәре	77 –се бит,30 –сы күнегеү, уҡырға.		
25.	Р. Заһретдинов ижады. Ҡумыҙ.	80-се бит, тасуири уҡырға, 86-сы бит, 9-сы күнегеү, тәржемә итергә		
26.	Мәшһүр бейеүсе Р. Туйсина.	89-сы бит,15-се күнегеү,диалог төҙөргә.		
27.	Үтелгәндәрҙе ҡабатлау.	Теркәүестәр менән 3һөйләм яҙырға.		
28.	Исемдәрҙә – ил тарихы.	Исемегеҙҙең мәғәнәһен белеп килергә.		
29.	Башҡорт халыҡ әкиәте «Ҡан-ҡәрҙәш». Теркәүестәрҙең дөрөҫ яҙылышы.	95-96-сы биттәр, йөкмәтке һөйләргә		
30.	Ф. Туғыҙбаева «Тайыштабан ниңә уйнарға сыҡманы?».	99-100-сө биттәр, йөкмәтке һөйләргә.		
31.	Ш. Бикҡолов «Тыныслыҡ кәрәк». Киҫәксәләр.	103-сө бит, тасуири уҡырға, киҫәксәләр менән 3 һөйләм яҙырға.		
32.	**<u>Контроль эш. Тест.</u>**	106 –сы бит,тасуири уҡырға.		
33.	К. Кинйәбулатова «Дуҫтарым күп». С.Әлибай "Дуҫтарым".	109 –сы бит, 6-сы күнегеү, текст төҙөргә.		
34	Үтелгәндәрҙе ҡабатлау.	Әҙәби китаптар уҡырға		
35	Ҡабатлау.			

Календарь-тематик план
7 Б класс

№ т/б	Дәрестең темаһы	Иҫкәрмә Өй эше	Үткәреү ваҡыты	Фактик үткәреү
1.	1 сентябрь - Белем байрамы. 6-сы класта үтелгәндәрҙе ҡабатлау.	«Минең йәйге ялым» темаһына хикәйә төҙөргә.		
2.	М.Кәрим «Уҡытыусыма» шиғыры.	5-се бит, шиғырҙы тасуири уҡырға.		
3.	**Инеү контроль күсереп яҙыу ”Башҡортостан-йырҙар иле”.** Шифалы үләндәр.	13-сө бит, 17-се күнегеү, тәржемә итергә.		
4.	«Алтын башаҡтар» әкиәте.	18-19-сы биттәр, 3-сө күнегеү, уҡырға, йөкмәтке һөйләргә.		
5.	Т.Йосопов «Икмәк еҫе».	23-24 –се биттәр, шиғырҙы тасуири уҡырға.		
6.	Бал ҡорто.	26-сы бит, 15-се күнегеү, уҡырға.		
7.	М.Кәрим «Башҡортостан».	31-се бит, тасуири уҡырға.		
8	Башҡорт халыҡ йыры «Урал».	32-33-сө биттәр, тасуири уҡырға.		
9.	Рәми Ғарипов «Урал йөрәге».	34-35-се биттәр, шиғырҙы тасуири уҡырға		
10.	Хәсән Назар «Урал имәне».	37-се,10-сы күнегеү, яҙырға.		
11	Арҡайым.	40 –сы бит, 16- сы күнегеү,һөйләмдәр төҙөргә.		
12.	Беҙҙең ғайлә – ярышта. Диалог.	44-се бит, 4-се күнегеү.		
13.	Нәжип Иҙелбай «Беҙҙең катокта».	46-сы бит, 10-сы күнегеү, шиғырҙы тасуири уҡырға.		
14.	**Контроль эш.Тест.**	48-се бит, 14-се күнегеү, һөйләмдәр төҙөргә.		
15.	Башҡортостанда спорт төрҙәре. Һүҙлек менән эш.	54 – се бит, 27 –се күнегеү, уҡырға.		
16.	Ғилемдар Рамазанов «Яңы йыл менән». Һөйләмдә һүҙҙәр тәртибе.	56-сы бит, 28-се күнегеү, тасуири уҡырға.		
17.	Кәүсәриә Шафиҡова «Әсәй күҙҙәре».	60-сы бит, шиғырҙы тасуири уҡырға		
18.	Башҡорт халыҡ әкиәте «Ҡошҡа әйләнгән әбей».	63-64-се биттәр, йөкмәтке һөйләргә.		
19.	Дуҫым, серҙәшем. Һүҙлек менән эш.	Дуҫлыҡ тураһында мәҡәлдәрҙе иҫтә ҡалдырырға.		
20.	Ф. Рәхимғолова «Беҙҙең әсәй». Бәйләүестәрҙең дөрөҫ яҙылышы.	73-74 –се битттәр,уҡырға, бәйләүестәр менән һөйләмдәр яҙырға.		
21.	Шәриф Биҡҡолов «Атай менән өләсәй». Теркәүес.	76-сы бит, 29-сы күнегеү, тасуири уҡырға		
22.	Йыһат Солтанов «Ҡәнәфер сәскә». Теҙеү теркәүестәре.	78-се бит, 30-сы күнегеү.		

23.	Яҙ килә.	Яҙ тураһында һынамыштар.		
24.	Хөсәйен Әхмәтов «Тыуған ауылым».Эйәртеү теркәүестәре	77 –се бит,30 –сы күнегеү, уҡырға.		
25.	Р. Заһретдинов ижады. Ҡумыҙ.	80-се бит, тасуири уҡырға, 86-сы бит, 9-сы күнегеү, тәржемә итергә		
26.	Мәшһүр бейеүсе Р. Туйсина.	88-се бит, 14-се күнегеү, тәржемә итергә.		
27.	Үтелгәндәрҙе ҡабатлау.	Теркәүестәр менән 3һөйләм яҙырға.		
28.	Исемдәрҙә – ил тарихы.	Исемегеҙҙең мәғәнәһен белеп килергә.		
29.	Башҡорт халыҡ әкиәте «Ҡан-ҡәрҙәш». Теркәүестәрҙең дөрөҫ яҙылышы.	95-96-сы биттәр, йөкмәтке һөйләргә		
30.	Ф. Туғыҙбаева «Тайыштабан ниңә уйнарға сыҡманы?».	99-100-сө биттәр, йөкмәтке һөйләргә.		
31.	Ш. Бикҡолов «Тыныслыҡ кәрәк». Киҫәксәләр.	103-сө бит, тасуири уҡырға, киҫәксәләр менән 3 һөйләм яҙырға.		
32.	**<u>Контроль эш. Тест.</u>**	106 –сы бит,тасуири уҡырға.		
33.	К. Кинйәбулатова «Дуҫтарым күп». С.Әлибай “Дуҫтарым”.	109 –сы бит, 6-сы күнегеү, текст төҙөргә.		
34	Үтелгәндәрҙе ҡабатлау.			

Календарь-тематик план
7 В класс

№ т/б	Дәрестең темаһы	Иҫкәрмә Өй эше	Үткәреү ваҡыты	Фактик үткәреү
1.	1 сентябрь - Белем байрамы. 6-сы класта үтелгәндәрҙе ҡабатлау.	«Минең йәйге ялым» темаһына хикәйә төҙөргә.		
2.	М.Кәрим «Уҡытыусыма» шиғыры.	5-се бит, шиғырҙы тасуири уҡырға.		
3.	**Инеү контроль күсереп яҙыу ”Башҡортостан-йырҙар иле”.** Шифалы үләндәр.	13-сө бит, 17-се күнегеү, тәржемә итергә.		
4.	«Алтын башаҡтар» әкиәте.	18-19-сы биттәр, 3-сө күнегеү, уҡырға, йөкмәтке һөйләргә.		
5.	Т.Йосопов «Икмәк еҫе».	23-24 –се биттәр, шиғырҙы тасуири уҡырға.		
6.	Бал ҡорто.	26-сы бит, 15-се күнегеү, уҡырға.		
7.	М.Кәрим «Башҡортостан».	31-се бит, тасуири уҡырға.		
8	Башҡорт халыҡ йыры «Урал».	32-33-сө биттәр, тасуири уҡырға.		
9.	Рәми Ғарипов «Урал йөрәге».	34-35-се биттәр, шиғырҙы тасуири уҡырға.		
10.	Хәсән Назар «Урал имәне».	37-се,10-сы күнегеү, яҙырға.		
11	Арҡайым.	40 –сы бит, 16- сы күнегеү,һөйләмдәр төҙөргә.		
12.	Беҙҙең ғаилә – ярышта. Диалог.	44-се бит, 4-се күнегеү.		
13.	Нәжип Иҙелбай «Беҙҙең катокта».	46-сы бит, 10-сы күнегеү, шиғырҙы тасуири уҡырға.		
14.	**<u>Контроль эш.Тест.</u>**	48-се бит, 14-се күнегеү, һөйләмдәр төҙөргә.		
15.	Башҡортостанда спорт төрҙәре. Һүҙлек менән эш.	54 – се бит, 27 –се күнегеү, уҡырға.		
16.	Ғилемдар Рамазанов «Яңы йыл менән». Һөйләмдә һүҙҙәр тәртибе.	56-сы бит, 28-се күнегеү, тасуири уҡырға.		
17.	Кәүсәриә Шафиҡова «Әсәй күҙҙәре».	60-сы бит, шиғырҙы тасуири уҡырға		
18.	Башҡорт халыҡ әкиәте «Ҡошҡа әйләнгән әбей».	63-64-се биттәр, йөкмәтке һөйләргә.		
19.	Дуҫым, серҙәшем. Һүҙлек менән эш.	Дуҫлыҡ тураһында мәҡәлдәрҙе иҫтә ҡалдырырға.		
20.	Ф. Рәхимғолова «Беҙҙең әсәй». Бәйләүестәрҙең дөрөҫ яҙылышы.	73-74 –се битттәр,уҡырға, бәйләүестәр менән һөйләмдәр яҙырға.		
21.	Шәриф Биҡколов «Атай менән өләсәй». Теркәүес.	76-сы бит, 29-сы күнегеү, тасуири уҡырға		
22.	Йыһат Солтанов «Ҡәнәфер сәскә». Теҙеү теркәүестәре.	78-се бит, 30-сы күнегеү.		

23.	Яҙ килә.	Яҙ тураһында һынамыштар.		
24.	Хөсәйен Әхмәтов «Тыуған ауылым».Эйәртеү теркәүестәре	77 –се бит,30 –сы күнегеү, уҡырға.		
25.	Р. Заһретдинов ижады. Ҡумыҙ.	80-се бит, тасуири уҡырға, 86-сы бит, 9-сы күнегеү, тәржемә итергә		
26.	Мәшһүр бейеүсе Р. Туйсина.	88-се бит, 14-се күнегеү, тәржемә итергә.		
27.	Үтелгәндәрҙе ҡабатлау.	Теркәүестәр менән 3һөйләм яҙырға.		
28.	Исемдәрҙә – ил тарихы.	Исемегеҙҙең мәғәнәһен белеп килергә.		
29.	Башҡорт халыҡ әкиәте «Ҡан-ҡәрҙәш». Теркәүестәрҙең дөрөҫ яҙылышы.	95-96-сы биттәр, йөкмәтке һөйләргә		
30.	Ф. Туғыҙбаева «Тайыштабан ниңә уйнарға сыҡманы?».	99-100-сө биттәр, йөкмәтке һөйләргә.		
31.	Ш. Бикҡолов «Тыныслыҡ кәрәк». Киҫәксәләр.	103-сө бит, тасуири уҡырға, киҫәксәләр менән 3 һөйләм яҙырға.		
32.	**Контроль эш. Тест.**	106 –сы бит,тасуири уҡырға.		
33.	К. Кинйәбулатова «Дуҫтарым күп». С.Әлибай "Дуҫтарым".	109 –сы бит, 6-сы күнегеү, текст төҙөргә.		
34	Ҡабатлау.			

Календарь-тематик план
8А, 8Б класс

№ т/б (дәресһаны)	Дәрестең темаһы	Иҫкәрмә Өй эше	Үткәреү ваҡыты	Фактик үткәреү
1.	Мәктәпкә барабыҙ М.Сиражи “Йәндәрҙе балҡытыусы”.	3 –сө бит, шиғыр уҡырға.		
2.	Баҡсала көҙгө эштәр. С. Муллабаев «Көҙгө урман».Синтаксис.	8 -се бит, 10-сы күнегеү, тасуири уҡырға.		
3.	**Инеү контроль күсереп яҙыу “Тәбиғәт ҡосағында”.**	Кроссворд төҙөргә.		
4.	Р.Шаммасов. «Тыуған яғым». Маҡсаты буйынса һөйләм төрҙәре.	Шиғырҙы уҡырға, 18-се күнегеү , яҙырға.		
5.	Телмәр үҫтереү “Беҙҙең яҡта көҙ”.	17-се бит, 22 –се күнегеү, уҡырға.		
6.	Өфө-беҙҙең баш ҡалабыҙ.	19 –сы бит, һүҙҙәрҙе иҫтә ҡалдырырға.		
7.	Ҡ.Даян «Матур Өфө ҡалаһы».	26-сы бит, уҡырға.		
8.	Үтелгәндәрҙе ҡабатлау.	22- се бит,7 –се күнегеү текст төҙөргә.		
9.	К.Кинйәбулатова. «Ватаным тауыштары».Ябай һөйләм һәм уның төрҙәре.	30-сы бит, 4-се күнегеү, текст төҙөргә.		
10.	З.Биишева “Йәшәү - хеҙмәт”.Һөйләмдең баш киҫәктәре.	34-се бит,11-се күнегеү,тасуири уҡырға.		
11.	Р.Шәкүров «Эшһөйәрҙәр иле»..	36-сы бит, 14 –се күнегеү, тәржемә итергә.		
12.	М.Ғафури «Гөлдәр баҡсаһында».Юҡлыҡ төшөнсәһе.	Шиғырҙы тасуири уҡырға.		
13.	Һөнәрҙәр.	44-се бит,31 – се күнегеү, уҡырға.		
14.	**<u>Контроль эш.Тест.</u>**	30 –сы күнегеү, диалог төҙөргә.		
15.	Ап-аҡ ҡыш етте.	46-сы бит, 2 -се күнегеү, тасуири уҡырға.		
16.	Ә.Вахитова. “Ҡарҙар яуа”. Н.Нәжми.«Ҡыш».Эйә менән	51- се бит,10 –сы		

	хәбәр араһында һыҙыҡ.	күнегеү,диалог төҙөргә.		
17.	С. Әлибаев «Ҡышҡы урман».	17-се күнегеү, тасуири уҡырға.		
18.	В. Сухомлинский «Буран».	59 –сы бит,27 –се күнегеү,уҡырға.		
19.	Ҡоштар – беҙҙең дуҫтар.	Кроссворд төҙөргә.		
20.	Кластан тыш уҡыу. Яҡташ шағирҙар ижадында ҡыш темаһы.	60 –сы бит, бирелгән һүҙҙәр менән һөйләмдәр төҙөргә.		
21.	Башҡортостан Республикаһының Дәүләт флагы.	Флаг тураһында һөйләргә әҙерләнергә.		
22.	С. Юлаев – башҡорт халҡының милли батыры.	«Тыуған илем» шиғырын тасуири уҡырға.		
23.	Йәмле яҙ килде.	63-сө бит, 5-се күнегеү, һынамыштарҙы иҫтә ҡалдырырға.		
24.	Г. Яҡупова «Өмөтле яҙ».Аныҡлаусы.	61-се бит, 1-се күнегеү, тасуири уҡырға		
25.	К. Кинйәбулатова «Йырлай-илай еңеү яуланыҡ». Тултырыусы.	69-сы бит, 18-се күнегеү, һөйләмдәр төҙөргә.		
26.	Тәүге космонавт. Р.Ниғмәти «Ватан».	69-70-се биттәр, 19-сы күнегеү, йөкмәтке һөйләргә.		
27.	С.Әлибай «Сәскәле ай». Хәл.	75-се бит, тасуири уҡырға, 7-се күнегеү ,яҙырға.		
28.	М. Харис «Хат».	79-сы бит, уҡырға.		
29.	С.Юлаев «Тыуған илем».	83-сө бит, тасуири уҡырға		
30.	Р.Ниғмәтуллин “Башҡортостан”.	100 –сө бит, 23 –сө күнегеү, ребус сисергә.		
31.	Р.Йәнбәк «Мәңге балҡы, Башкортостан!».	101-се бит,тасуири уҡырға.		
32	**Контроль эш.Тест.**	Шиғырҙы тасуири уҡырға.		

33	Үтелгәндәрҙе ҡабатлау	102- се бит, уҡырға.		
34	Ҡабатлау.	Әҙәби китаптар уҡырға.		

Календарь-тематик план
9А класс

№ т/б (дәрес һаны)	Дәрестең темаһы	Иҫкәрмә Өй эше	Үткәреү ваҡыты	Фактик Үткәреү
1.	Үтелгәндәрҙе ҡабатлау. А.Игебаев « Тоғро дуҫым , йор юлдашым».	4-се бит, 2-се күнегеү, тасуири уҡырға.		
2.	**М. Аҡмулла «Көҙ».**	8-се бит, биография һәм шиғырҙы тасуири уҡырға.		
3.	**Инеү конроль күсереп яҙыу « Тыуған төйәк».** Башҡортостан тәбиғәте.	10-сы бит, 17-се күнегеү,уҡырға.		
4.	Т. Ғәниева «Оло Ялан». Һөйләмдең эйәрсән киҫәктәре.Хәл.	16-17-се биттәр, биография һәм шиғырҙы уҡырға.		
5.	Р. Ғарипов «Кеше».	23-сө бит, 12-се күнегеү, тасуири уҡырға.		
6.	Ф. Мөхәмәтйәнов «Кешем – ил күрке».Ҡылым .	27-се бит,тасуири уҡырға.		
7.	<u>Үтелгәндәрҙе ҡабатлау.</u>	Башҡортостан тәбиғәте – диалог төҙөргә.		
8	Тыуған еребеҙ – Башҡортостан!	Кроссворд төҙөргә		
9.	Р. Бикбаев.”Беҙҙең баш ҡалабыҙ – Өфө”.	33-сө бит, 5-се күнегеү, уҡырға.		
10.	Башҡортостандың йылғалары,күлдәре.	30 –сы бит,26 –сы күнегеү, уҡырға.		
11.	Каруанһарай, Ҡ. Аралбай «Янғантауға мәҙхиә».	32-се бит, шиғыр уҡырға.		

12.	Д. Мырҙаҡаева «Өфө һуҫары».	36-сы бит, 11-се күнегеү, тәржемә итергә.		
13.	Р. Насиров «А.М. Матросов».	39-сы бит, 15-се күнегеү, тасуири уҡырға.		
14.	Ф. Фәтҡуллин «Башҡортостан театрҙары». Өҫтәлмәлек.	42-се бит,3- сө күнегеү ,яҙырға.		
15.	**<u>Контроль эш.Тест.</u>**	43 –сө бит,7 –се күнегеү,тәржемә итергә.		
16.	Муҙейҙар.Тиң киҫәкле һөйләмдәр.	45-се бит, 9 –сы күнегеү,уҡырға.		
17.	Арыҫлан Мөбәрәков ижады.	46-сы бит, һөйләргә әҙерләнергә.		
18.	Н.Ирсаева ижады.	50 –се бит, 18 –се күнегеү, уҡырға.		
19.	Ә. Сөләймәнов «Халыҡ ижады». «Урал батыр» эпосы.	58-се бит, 10 –сы күнегеү, диалог төҙөргә.		
20.	Р. Ғарипов ”Тәүге ҡар”.	67-се бит, 4 –се күнегеү,тасуири уҡырға.		
21.	Ш.Бабич.”Ҡышҡы юлда”.Өндәш һүҙ.	Тасуири уҡырға.		
22.	С. Агиш «Ҡунаҡ ашы».	64 –се бит, 20 –се күнегеү, кроссворд сисергә.		
23.	Башҡорт аты.	79-сы бит, 3 –сө күнегеү шиғырҙы уҡырға.		
24.	Ә. Әминев «Турат».	83-84-се биттәр, йөкмәтке һөйләргә.		
25.	С. Агиш «Турыҡай».	«Башҡорт аты ниндәй була?» һорауына 3 һөйләмдән торған текст төҙөргә..		
26.	Үтелгәндәрҙе ҡабатлау.	86-ы бит, 14-се күнегеү, тасуири уҡырға.		
27.	Башҡорт милли аштары.	Ҡымыҙ тураһында һөйләргә.		
28.	А.Игебаев «Яҙ бүләге».	Тасуири уҡырға.		

29.	Ғ. Дәүләди ижады. «Яҙғы донъя».Тиң киҫәктәр эргәһендә дөйөмләштереүсе һүҙҙәр.	91 –се бит,7 –се күнегеү,уҡырға.		
30.	Г.Юнысова «Әсәйҙәр бит яҙҙар кеүек». Ябай һөйләм төрҙәре.	100-сө бит, 22-се күнегеү,яҙырға.		
31.	Ғ.Хөсәйенов.” Ғәзиздәрҙән – ғәзиз тупраҡ”	107-се бит, тасуири уҡырға.		
32.	**<u>Контроль эш. Тест.</u>**	109 –сы бит, 10 –сы күнегеү, йөкмәтке әҙерләргә.		
33.	Йәмле йәй етә!	Диалог төҙөргә.		
34.	Үтелгәндәрҙе ҡабатлау.	Әҙәби китаптар уҡырға.		

Календарь-тематик план
9 Б (1 –се төркөм)

№ т/б (дәрес һаны)	Дәрестең темаһы	Иҫкәрмә Өй эше	Үткәреү ваҡыты	Фактик Үткәреү
1.	Үтелгәндәрҙе ҡабатлау. А.Игебаев « Тоғро дуҫым , йор юлдашым».	4-се бит, 2-се күнегеү, тасуири уҡырға.		
2.	**М. Аҡмулла «Күҙ».**	8-се бит, биография һәм шиғырҙы тасуири уҡырға.		
3.	**Инеү конроль күсереп яҙыу « Тыуған төйәк».** Башҡортостан тәбиғәте.	10-сы бит, 17-се күнегеү,уҡырға.		
4.	Т. Ғәниева «Оло Ялан». Һөйләмдең эйәрсән киҫәктәре.Хәл.	16-17-се биттәр, биография һәм шиғырҙы уҡырға.		
5.	Р. Ғарипов «Кеше».	23-сө бит, 12-се күнегеү, тасуири уҡырға.		
6.	Ф. Мөхәмәтйәнов «Кешем – ил күрке».Ҡылым .	27-се бит,тасуири уҡырға.		
7.	Үтелгәндәрҙе ҡабатлау.	Башҡортостан тәбиғәте – диалог төҙөргә.		
8	Тыуған еребеҙ – Башҡортостан!	Кроссворд төҙөргә.		
9.	Р. Бикбаев.”Беҙҙең баш ҡалабыҙ – Өфө”.	33-сө бит, 5-се күнегеү, уҡырға.		
10.	Башҡортостандың йылғалары,күлдәре.	30 –сы бит,26 –сы күнегеү, уҡырға.		
11.	Каруанһарай. Ҡ. Аралбай «Янғантауға мәҙхиә».	32-се бит, шиғыр уҡырға.		
12.	Д. Мырҙаҡаева «Өфө һуҫары».	36-сы бит, 11-се күнегеү, тәржемә итергә.		
13.	Р. Насиров «А.М. Матросов».	39-сы бит, 15-се күнегеү, тасуири уҡырға.		

14.	Ф. Фәтҡуллин «Башҡортостан театрҙары». Өҫтәлмәлек.	42-се бит,3- сө күнегеү ,яҙырға.		
15.	**<u>Контроль эш.Тест.</u>**	43 –сө бит,7 –се күнегеү,тәржемә итергә.		
16.	Муҙейҙар.Тиң киҫәкле һөйләмдәр.	45-се бит, 9 –сы күнегеү,уҡырға.		
17.	Арыҫлан Мөбәрәков ижады.	46-сы бит, һөйләргә әҙерләнергә.		
18.	Н.Ирсаева ижады.	50 –се бит, 18 –се күнегеү, уҡырға.		
19.	Ә. Сөләймәнов «Халыҡ ижады». «Урал батыр» эпосы.	58-се бит, 10 –сы күнегеү, диалог төҙөргә.		
20.	Р. Ғарипов ”Тәүге ҡар”.	67-се бит, 4 –се күнегеү,тасуири уҡырға.		
21.	Ш.Бабич.”Ҡышҡы юлда”.Өндәш һүҙ.	Тасуири уҡырға.		
22.	С. Агиш «Ҡунаҡ ашы».	64 –се бит, 20 –се күнегеү, кроссворд сисергә.		
23.	Башҡорт аты.	79-сы бит, 3 –сө күнегеү шиғырҙы уҡырға.		
24.	Ә. Әминев «Турат».	83-84-се биттәр, йөкмәтке һөйләргә		
25.	С. Агиш «Турыҡай».	«Башҡорт атыниндәй була?» һорауына 3 һөйләмдән торған текст төҙөргә..		
26.	Үтелгәндәрҙе ҡабатлау.	86 –сы бит,14 –се күнегеү, уҡырға.		
27.	Башҡорт милли аштары.	Ҡымыҙ тураһында һөйләргә.		
28.	А.Игебаев «Яҙ бүләге».	Тасуири уҡырға.		
29.	Ғ. Дәүләди ижады. «Яҙғы донъя».Тиң киҫәктәр эргәһендә дөйөмләштереүсе һүҙҙәр.	91 –се бит,7 –се күнегеү,уҡырға.		
30.	Г.Юнысова «Әсәйҙәр бит яҙҙар кеүек». Ябай һөйләм төрҙәре.	100-сө бит, 22-се күнегеү,яҙырға.		
31.	Ғ.Хөсәйенов.” Ғәзиздәрҙән – ғәзиз тупраҡ”	107-се бит, тасуири уҡырға.		

32.	**<u>Контроль эш. Тест.</u>**	109 –сы бит, 10 –сы күнегеү, йөкмәтке әҙерләргә.		
33.	Йәмле йәй етә!	Диолог төҙөргә.		
34.	Үтелгәндәрҙе ҡабатлау.	Әҙәби китаптар уҡырға.		

Календарь-тематик план
9 Б (2 -се төркөм)

№ т/б (дәрес һаны)	Дәрестең темаһы	Иҫкәрмә Өй эше	Үткәреү ваҡыты	Фактик Үткәреү
1.	Үтелгәндәрҙе ҡабатлау. А.Игебаев « Тоғро дуҫым , йор юлдашым».	4-се бит, 2-се күнегеү, тасуири уҡырға.		
2.	**М. Аҡмулла «Көҙ».**	8-се бит, биография һәм шиғырҙы тасуири уҡырға.		
3.	**Инеү конроль күсереп яҙыу « Тыуған төйәк».** Башҡортостан тәбиғәте.	10-сы бит, 17-се күнегеү,уҡырға.		
4.	Т. Ғәниева «Оло Ялан». Һөйләмдең эйәрсән киҫәктәре.Хәл.	16-17-се биттәр, биография һәм шиғырҙы уҡырға.		
5.	Р. Ғарипов «Кеше».	23-сө бит, 12-се күнегеү, тасуири уҡырға.		
6.	Ф. Мөхәмәтйәнов «Кешем – ил күрке».Ҡылым .	27-се бит,тасуири уҡырға.		
7.	Үтелгәндәрҙе ҡабатлау.	Башҡортостан тәбиғәте – диалог төҙөргә.		
8	Тыуған еребеҙ – Башҡортостан!	Кроссворд төҙөргә.		
9.	Р. Бикбаев.”Беҙҙең баш ҡалабыҙ – Өфө”.	33-сө бит, 5-се күнегеү, уҡырға.		
10.	Башҡортостандың йылғалары,күлдәре.	30 –сы бит,26 –сы күнегеү, уҡырға.		
11.	Каруанһарай. Ҡ. Аралбай «Янғантауға мәҙхиә».	32-се бит, шиғыр уҡырға.		
12.	Д. Мырҙаҡаева «Өфө һыҫары».	36-сы бит, 11-се күнегеү, тәржемә итергә.		
13.	Р. Насиров «А.М. Матросов».	39-сы бит, 15-се күнегеү, тасуири уҡырға.		
14.	Ф. Фәтҡуллин «Башҡортостан театрҙары». Өҫтәлмәлек.	42-се бит,3- сө күнегеү ,яҙырға.		

15.	**<u>Контроль эш.Тест.</u>**	43 –сө бит,7 –се күнегеү,тәржемә итергә.		
16.	Муҙейҙар.Тиң киҫәкле һөйләмдәр.	45-се бит, 9 –сы күнегеү,уҡырға.		
17.	Арыҫлан Мөбәрәков ижады.	46-сы бит, һөйләргә әҙерләнергә.		
18.	Н.Ирсаева ижады.	50 –се бит, 18 –се күнегеү, уҡырға.		
19.	Ә. Сөләймәнов «Халыҡ ижады». «Урал батыр» эпосы.	58-се бит, 10 –сы күнегеү, диалог төҙөргә.		
20.	Р. Ғарипов ”Тәүге ҡар”.	67-се бит, 4 –се күнегеү,тасуири уҡырға.		
21.	Ш.Бабич.”Ҡышҡы юлда”.Өндәш һүҙ.	Тасуири уҡырға.		
22.	С. Агиш «Ҡунаҡ ашы».	64 –се бит, 20 –се күнегеү, кроссворд сисергә.		
23.	Башҡорт аты.	79-сы бит, 3 –сө күнегеү шиғырҙы уҡырға.		
24.	Ә. Әминев «Турат».	83-84-се биттәр, йөкмәтке һөйләргә		
25.	С. Агиш «Турыҡай».	«Башҡорт аты ниндәй була?» һорауына 3 һөйләмдән торған текст төҙөргә.		
26.	Үтелгәндәрҙе ҡабатлау.	86 –сы бит,14 –се күнегеү, уҡырға.		
27.	Башҡорт милли аштары.	Ҡымыҙ тураһында һөйләргә.		
28.	А.Игебаев «Яҙ бүләге».	Тасуири уҡырға.		
29.	Ғ. Дәүләди ижады. «Яҙғы донъя».Тиң киҫәктәр эргәһендә дөйөмләштереүсе һүҙҙәр.	91 –се бит,7 –се күнегеү,уҡырға.		
30.	Г.Юнысова «Әсәйҙәр бит яҙҙар кеүек». Ябай һөйләм төрҙәре.	100-сө бит, 22-се күнегеү,яҙырға.		
31.	Ғ.Хөсәйенов.” Ғәзиздәрҙән – ғәзиз тупраҡ”	107-се бит, тасуири уҡырға.		
32.	**<u>Контроль эш. Тест.</u>**	109 –сы бит, 10 –сы күнегеү, йөкмәтке әҙерләргә.		

өө33	Йәмле йәй етә!	Диолог төҙөргә.		
34.	Үтелгәндәрҙе ҡабатлау.	Әҙәби китаптар уҡырға.		